

בסיעתא דשמיא

קונטרס

בנין יעקב

ט"ז באב

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעזרר הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספירים

אשר חנני השי"ת

יעקב עקיבא חכם רבינוביץ

בלאאמו"ר הגה"צ רבי גמליאל שליט"א

אב תשפ"ה

התודה והברכה

הנני בזה להביע את תודתי והערכתי מעומק הלב לידידי האברך כמדרשו, אשר שמו הולך לפניו בטוהר מדותיו ונועם הליכותיו, אוצר כלי חמדה, זך הרעיון וברוך הכשרון, יאה לקילוסין ומוכתר בנימוסין, אשר לו עט סופר מהיר, ספרא וסייפא, איש יקרות רוח חכמה, מגזע אראלים ותרשישים לבית נאראל

הרה"ג **הושע שלום שפירא** שליט"א
מע"ת בית שמש

אשר לא חסך עמל ויגיעה ימים ולילות, ונטה על שכמו עול משא עריכת הקונטרסים '**בנין יעקב**' - מועדים ברוב עמל וכשרון ברוך, ותיקנם וסידרם בטוב טעם למען ירוץ הלומד בו, עד אשר הוציא דבר נאה ומתוקן מתחת ידו, דבר נאה ומתקבל, העולה על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן.

יברך ה' חילו ופועל ידיו ירצה, להמשיך בעבודת הקודש מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש ביתר שאת וביתר עז להגדיל תורה ולהאדירה כאוות נפשו העדינה וכחפץ לבו הטהור, ויברכו ה' בכל הברכות הכתובות בספר התורה, ובכל אשר יפנה יצליח, וירוה רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח באורך ימים ושנות חיים, ויתקיים בו לא ימוש התורה פיך ומפי זרעך מעתה ועד עולם אמן ואמן.

המחבר

©

כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס:

02-999-8201

או למייל:

3122131@gmail.com

ניתן להשיג הקונטרס בירושלים:

ספרי עין יעקב מול שטיבלאך מאה שערים

או בטלפון 05331-53661 | 05041-75336

בית שמש:

בבית המחבר רח' חזון איש 26

טלפון 02-991-0636 | 05276-30720

בני ברק:

חנות פרידמן ע"י בית הכנסת איצקוביץ

ניתן להשיג את שאר ספרי המחבר

'בנין יעקב' הלכה:

בשר בחלב ☞ תערובות (ג"כ) ☞ מליחה (ד"כ)

'בנין יעקב' על המועדים:

ראש השנה ☞ יום הכפורים

סוכות - שמחה ☞ חנוכה ☞ שובבי"ם

ט"ו בשבט ☞ פורים - ד' פרשיות

חודש ניסן - חג הפסח - ספירת העומר

שבועות ☞ ט"ו באב ☞ בין המצרים ☞ אלול

'בנין יעקב' על התורה:

בראשית ☞ שמות ☞ ויקרא ☞ במדבר ☞ דברים

'בנין יעקב' קבלה:

כוונת המועדים

ניתן לשמוע שיעורי המחבר בקול הלשון

מספר ישיר: 0733-718-414

הסכמות

CHAIM RABINOWITZ

**Rabbi of
Cong. Mishkenos Haroyim**

11 Chagai Street
Jerusalem

חיים רבינוביץ

בלאאמו"ר תח"ק רבי בנימין זצוקללה"ה
רב דק"ק משכנות הרועים
מח"ס ומשפטי ישראל
רח' חגי 11
פניח"ק ירושלים חובב"א

ליל ששי לסדר והיה ברכה תשפ"ב לפ"ק

בס"ד

חזיתי איש עט סופר מהיר, ה"ה הרב הגאון ר' **יעקב עקיבא הכהן רבינוביץ שליט"א** בן ידידי עוז הרה"צ המקובל מקרב לבן של ישראל לאביהן שבשמים **מוהר"ר גמליאל שליט"א**, וכבר יצא שמו לשם ולתהילה בספרו בנין יעקב על הלכות בשר בחלב ותערובות, אשר תפס מקום חשוב בקרב לומדי התורה בכל אתר ואתר, לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא, ושמועותיו מתבדרין בי מדרשא.

ועתה יצא שוב ושלח ידו לחזק ולקרב לבן של ישראל לעבודתו ית', בספר **בנין יעקב על התורה ומועדים**, ועיינתי בגליונות הספר וראיתי שיש בהם חיזוק גדול לתורה ועבודה ויראת שמים, וחיבה יתירה מודעת בספרו על המועדים, אשר בו הניף ידו לבאר איך להתכונן כראוי למועדי השנה באמונה ובעבודה, ואיך לנצל את הימים הנעלים לקנין תורה ויראת שמים, ולהשאיר השפעתם הגדולה על נפש האדם לכל השנה.

ע"כ אברכנו בזכות כ"ק מרן אאמו"ר הגה"ק זיע"א שחפץ ה' בידו יצליח לזכות את הרבים ולרומם את לבן של ישראל אל עבודתו ית' עוד כהנה וכהנה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה בקרוב לגילוי כבוד מלכותו ית"ש בעולם בביאת משיח צדקינו בב"א.

המותם לענין לוחי התורה ולפסקי
חיים רבינוביץ
בני דניאל צוקללה

מפתח

מאת אבי מורי

הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

אלול תשפ"ב

שיל"ת

מכתב ברכה

לבני חביבי הרב הגאון ר' יעקב עקיבא שליט"א

אני נותן לך הודאה עצומה, שהשי"ת זיכה אותך במצוות כיבוד אב בשלימותה במסירות נפש נפלאה, ולהתאמץ ביותר על עריכת והוצאת ספרינו.

וב"ה עתה השי"ת זיכה אותך בזכות המצוה הזאת שראיתי ספרך "בנין יעקב על המועדים", והוא חיבור נפלא מאוד, ושוה לכל נפש, להכין את עצמו ליכנס לימים טובים כמו שצריך, ולא להיכנס בלי הכנה, וכן נהנתי מאוד שלכל דבר ודבר אתה מביא מקור לזה, ולא רק מילי דהרגשים לבד.

ואני מיעץ לכל אדם שרוצה להרגיש את קדושת ומעלת החג, שילמוד את ספר בנין יעקב כראוי, אז יבנה לו בנין החג כראוי וכנכון.

וכידוע דברי מרן האריז"ל (בשער הכוונות) לגבי השפע שיוֹרד עלינו מן השמים, שכל השנה הוא בחינת מעיין הנוטף טיפין טיפין, אבל בימים טובים הוא בבחינת וארובות השמים נפתחו, ולכן כדאי ונכון ללמוד את בנין יעקב שיקוים בנו 'וארובות השמים נפתחו', ואני שמח מאוד לראות את זה, והוא דבר נחוץ מאוד בדורנו לכל אחד ואחד

בברכת אביך באהבה ושנה טובה ומתוקה לנו ולכל עם ישראל

ישראל אביך

תוכן הענינים

תוכן הענינים

פתח הבנין

יום זכאי ג

לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב ♦ ביום זה נודע לישראל שיש להם
אב ♦ כתיבה וחתימה טובה

מהות היום

ימים טובים לישראל ט

ששה מאורעות אירעו בחמשה עשר באב ♦ ערך קירוב מועט שבא לאחר
התרחקות ♦ לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא ♦ כנסת ישראל – אשה
יראת ה' היא תתהלל ♦ ימי שמחה על שחזר הדיבור למשה

דמוסיף יוסיף יח

מעלת רגע אחד של תורה ♦ מכאן למדו החיוב ללמוד עם הקטנים בלילה
הלומד בלילה זוכה לכתר תורה ♦ הלימוד בלילה מוכיח שהוא ראוי לכתרה
של תורה ♦ לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא ♦ לא איברי ליליא אלא
לשינתא – לשנות דין לרמים ♦ מעלת עסק התורה בזמנים שהם בחינת לילה
הפרני אלקים בארץ עניי ♦ אשריך שראיתני בכך ♦ כשמאיר אור התורה
החושך הולך לגמרי

גמרה של תורה לא

השמחה שבט"ו באב ◇ שמחה בהשלמת מצוה ◇ ברכת 'שהחיינו' בהשלמת ספר ◇ מה פשר השמחה בסיום דבר ◇ מקור לשמחת סיום ◇ מה הראיה משמחת שלמה ◇ המתחיל במצוה אומרים לו גמור ◇ שמחה בהתחלת או סיום מצוה ◇ השמחה בהשלמת מסכתא נמשכת ◇ המסיים מסכת ירית עלמא חדא ◇ למה נענש מי שהתחיל במצוה ולא השלימה

❧ הכנה לימי הדין ❧

ארבעים יום קודם מה

כ"ה אלול התחיל בריאת העולם ◇ ט"ו אב - ארבעים יום קודם היצירה ◇ ארבעים יום להתכונן לראש השנה ◇ נ"ה ימים מט"ו אב ועד יום הכפורים ◇ ימים טובים לישראל מט"ו אב ועד יום הכפורים ◇ החילוק בין ט"ו באב לט"ו בשבט ◇ חמשה עשר באב - כתיבה וחתימה טובה

❧ שבת מנוחה ❧

יום שמחות הוא נו

יום שכלו בו מתי מדבר ◇ לכל אשר יקראהו באמת ◇ בעת מיתת צדיקים שמחה בעליונים ◇ המתאבלים בו אחור נסוגים כי יום שמחות הוא ◇ טעם שעושין סעודה בשבת שלאחר תשעה באב

פתח הבנין

יום זכאי

מילין אחדין בפתח 'בנין יעקב' על חמשה עשר באב

לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב

דברים גדולים וענינים נשגבים נאמרו על יום חמשה עשר באב, מה שלא נאמר על שום יום אחר מלבד היום הקדוש ביותר בשנה - יום הכפורים, וכפי שאמרו רבותינו ז"ל במסכת תענית (כו:): **לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים**, הגמרא (שם ל:): שואלת תיכף מה רבותא מצאנו בחמשה עשר באב יותר משאר ימים, ומבארת ששה מאורעות חשובים ומשמחים שאירעו ביום זה.

עם זאת ניתן לומר שרוב הנסתר על הגלוי, והגם שאצל המקובלים עושים עסק מיום זה, מכל מקום רוב האנשים אינם מכירים כל כך את מהות היום, כמובן שאין אומרים בו תחנון כנפסק בשלחן ערוך (סימן קלא סעיף ו) וכמבואר בפוסקים שהיה יום טוב גדול בזמן המקדש, כמו כן עושה כל אחד השתדלות להוסיף בתורה, כדאיתא בגמרא מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, אבל מלבד זה לא הרבו לעסוק במהות היום.

אבן מן ההתבוננות בספרים הקדושים ראינו שיש הרבה עומק להאי יומא, ועל אף שלא הרחיבו עליו את הדיבור כל כך כמו שאר ימים טובים, מכל מקום לא העלימו עין מגודל קדושת היום, ובטוב עינם העניקו לנו חמה בקומתם ושפכו אור בהיר על מהות היום, כפי שמצאנו בדבריהם הקדושים המפוזרים בין כתביהם זעיר שם זעיר שם, ועל יסוד דבריהם הקדושים השתתנו את הקונטרס אשר לפניכם.

ביום זה נודע לישראל שיש להם אב

וראה נא מה שהביא בספר הק' קדושת לוי (ט"ו אב) את המשל הידוע (תנחומא יתרו ג), על האב שהרכיב את בנו על כתפו, כל חפץ שראה הבן למטה ביקש ואביו נוטל ונותן לו, אלא שמרוב שהורגל הבן בכך שכח כי יושב הינו על כתפי אביו, וכשראה עוברי דרכים חולפים לפניו שאל אותם אם ראו את אביו, כאשר שמע זאת האב אמר לו, אתה רכוב על כתפי וכל מה שתבקש אני לוקח לך, ואת אומר ראית אבי? ! השליכו מכתפו ובא הכלב ונשכו, עד כאן מן המדרש.

הווי אומר שכל התכלית של האב הוא להשכיל את בנו בינה שיידע אל נכונה כי יש לו אב שדואג בעבורו, והראיה, שברגע שעזב אותו בא הכלב ונשך לו, וזהו הענין למה נקרא ירח זה בשם חודש אב, כי בחודש זה מלמד אותנו הקב"ה לדעת כי יש לנו אב זקן בשמי השמים אשר מלוא כל הארץ כבודו ומשגיח עלינו תמיד, ומאחר שראה כי שכחנו מעט ממנו, לפיכך החריב את בית מקדשנו, כדי לזעזע אותנו ונתעורר להיזכר באבינו האב הרחמן.

אבל לאחר שרואה הקב"ה כי נזכרנו בו, תיכף חוזר לקרב אותנו בכל מיני קרבות ומנחם אותנו כי לא יארך הימים וישיב לבנות לנו את ביתו

כבתחילה, וכתב הקדושת לוי: והנה ט"ו באב לרמוז על השגת ידיעה לישראל שיש להם אב. דהיינו שביום זה מתעורר בנו הידיעה וההכרה כי בנים אנו למקום ברוך הוא, ועל ידי זה חוזר הקב"ה להראות לנו פנים שוחקות.

פלאות כתב רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, שבנין דלעתיד יהיה בט"ו באב, ומצינו סמיכות לזה בפסיקתא (דרב כהנא יג, טו), דאיתא שם מפני שבית המקדש הראשון נחרב במזל אריה זה אב, ובית שני על ידי אריה זה נבוכדנצר, אף בית המקדש דלעתיד לבוא יבוא אריה זה הקדוש ברוך הוא ויבנה את בית המקדש במזל אריה זה אב, ובודאי המכוון על יום חמישה עשר באב.

הנה נא נוכחת מדבריהם כי יום זה לאו סתם יום הוא, אלא יום גדול וקדוש ומסוגל לכל מילי דמיטב, וכפי שכתב בספר בניהו בן יהוידע (תענית ל:), כי ודאי יום זה היה יום זכאי מטעם הידוע לפניו יתברך, ולכך זכה להיות בו כמה דברים טובים שמנו חכמים פה, והוא הדבר אשר דיבר תנא דברייתא מגלגלין זכות ליום זכאי... שיום ט"ו באב הוא יום זכאי שזכה להיות בו כמה דברים טובים.

כתיבה וחתומה טובה

על כן קחו נא ברכה אל בתיכם חיבור קטן זה, הכולל בתוכו כמה מאמרים מובחרים בענין גודל קדושת היום ומהותו, כפי אשר עיניכם תחזינה מישרים, תקוותינו איתנה שימצאו הדברים חן בעיני אלקים ואדם, וכל אחד ימצא בו לפחות איזה כמה דיבורים אשר ימצאו מסילות ללבו ויעוררוהו להתבונן מעט בתוקף קדושת הזמן.

והיות שידוע מצדיקים שהחל מיום ט"ו בשבט כבר מזיזים בבית דין של מעלה כסאות למשפט לקראת הימים הנוראים, לפיכך נברך את כל בית ישראל בברכת כתיבה וחתימה טובה, שנזכה כולנו להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום.

מהות היום

ימים טובים לישראל

השמחה בט"ו אב שזכינו בו לגילוי והתקרבות לאחר זמן של ריחוק

ששה מאורעות אירעו בחמשה עשר באב

רבותינו ז"ל הפליגו מאד בגודל היום של חמשה עשר באב, עד שאמרו במתניתין (תענית כו:): לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, ותמחה הגמרא (שם ל:), בשלמא יום הכיפורים מובן למה לא היה יום טוב כמותו, משום שביום זה מוחל הקב"ה על כל עוונותיהן של ישראל, וביום זה אף הוריד משה רבינו את הלוחות השניות מן השמים, אבל מה גדולה מצאנו בחמשה עשר באב עד שאמרו שלא היה יום טוב כמותו, לפיכך מביאה הגמרא ששה מאורעות טובים שאירעו בהאי יומא, ומכח זה נקבע חמשה עשר באב ליום טוב.

ואלו הם המאורעות: א. יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה - שבתחילה נאסר לאשה משבט אחד להינשא לאיש משבט אחר, וביום זה דרשו חכמים שהאיסור היה נוהג רק בדור הראשון לבאי הארץ, אבל מכאן ואילך הותרו השבטים לבוא זה בזה. ב. יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל - דמשום מעשה שהיה נאסר על בני שבט בנימין לישא אשה משבט אחר, עד

שביום זה דרשו חכמים שהאיסור הוא רק בדור הראשון, אבל מאותו היום ואילך בטל האיסור.

ג. יום שכלו בו מתי מדבר - משחטאו ישראל בעגל נגזר על אותו הדור למות במדבר, כל מי שהוא בן עשרים ועד שישים שנה היה בכלל הגזירה, הסדר היה שמדי שנה בשנה יצא הכרוז בליל תשעה באב ואומר צאו לחפור, וכל אחד חופר קבר לעצמו ושוכב בו בלילה, עם בוקר יצא הכרוז השני ואומר יבדלו החיים מן המתים, באותו הרגע יצאו מקבריהם כל אלו שנותרו בחיים ושבו אל ביתם עד לשנה הבאה בתשעה באב, שאז חזרו לחפור קברים ומת חלק מהם.

בך נמשך הדבר עד שנת הארבעים, שגם אז נשכבו כל הנותרים בקבר והמתינו למיתתם, אבל עם שחר ראו שאפילו אחד מהם לא נעדר, בתחילה חשבו שמא טעו בחשבון הימים ולכן נכנסו לקבר גם בליל המחרת, עד שהגיע ט"ו אב וראו הלבנה במילואה, ידעו שכבר עבר תשעה באב ונתבטלה הגזירה מהם, וביום זה אף חזר הקב"ה לדבר עם משה רבינו בלשון חיבה פנים אל פנים.

ד. יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים - ירבעם בן נבט מלך ישראל רשע גדול היה, לגדול רשעותו העמיד שומרים על אם הדרך העולה לירושלים, ולא זו בלבד שלא הניחו לישראל לעלות לרגל, אלא עוד החטיאו אותם ללכת אל בתי עבודה זרה רח"ל, עד שמלך הושע בן אלה, המלך האחרון ממלכי ישראל, הוא סילק את השומרים מן הדרכים ושוב לא מנע מבני ישראל לעלות לירושלים.

ה. יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה - שהיו הרוגי ביתר מוטלים כדומן על פני האדמה, וביום זה התירו לקבור אותם בקבר ישראל. ו. יום שפסקו

מלכרות עצים למערכה - משך חודשי הקיץ היו כורתים עצים לאש המזבח, עד ט"ו אב שבו פסקו מלכרות, מאחר שביום זה תשש כוחה של חמה ושוב אינו מייבש את העצים די הצורך ונוטים מהרה להתליע, יום זה נקרא בפיהם **יום תבר מגל** - יום שבירת המגל, כי מעתה לא נצרכו יותר את המגל לכריתת העצים.

אלו אם כן ששה המאורעות שאירעו ביום ט"ו אב, ומשום הכי קבעו בו שמחה ויום טוב, אלא שעם כל זה לא נחה דעתנו, ורבים רבים עומדים ומקשים למה אמרו לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, אכן כל המאורעות הללו יש בהם חשיבות וערך, אבל כלום לא היו במשך הדורות נסים ומאורעות גדולים מאלה עד שיאמרו שלא היו ימים טובים כמותו.

ערך קירוב מועט שבא לאחר התרחקות

אלא אומר השם משמואל (ואתחנן תר"ע) דבר נפלא, שאכן כל המאורעות האלו לכשעצמם אין בהם משום לעשות את היום הזה ליום טוב גדול כל כך, שהרי כבר היו נסים גדולים מאלה, אבל החידוש הוא הקירוב שהראה הקב"ה לעמו ישראל על ידי מאורעות אלו.

והגם שכל יום טוב הוא זמן של קירוב והתגלות אלוקית, מכל מקום קירוב שבא לאחר זמן של ריחוק יש בו חידוש יותר, אף על פי שכבר היו קירובים גדולים מאלו, ומאחר שט"ו באב מגיע לאחר חודש תמוז אב שבהם מתכסה האלקות מעינינו, לפיכך אמרו רבותינו לא היו ימים טובים לישראל

הערות והוספות

עשר, וכן טבת ושבת עד חמשה עשר בו, הם בחינת חושך ולילה, שהאלקות באיתכסיא כי לא ניכר גדולת האדון, מפני

א. ראה הלשון שכתב בספר הק' **עבודת ישראל** (ליקוטים) וזה לשונו: ויש זמן כמו תמוז ואב עד אחר תשעה בו או עד חמשה

כחמשה עשר באב ויום הכפורים, כי הקירוב שיש בו מורגש יותר מהקירוב של שאר ימים טובים שלא באו לאחר התרחקות, וכיתרון האור שנרגש דייקא מתוך החושך ומצד ההיפך שלו.

וזהו הדמיון של חמשה עשר באב ליום הכפורים, שבשניהם מראה הקב"ה התקרבות לאחר זמן של ריחוק, כמבואר בספרים הקדושים (ראה זוה"ק ח"א סד. ושער הכוונות דרושי ראש השנה דרוש א) שראש השנה הוא זמן של דין, בבחינת שמאל דוחה – שמאלו תחת לראשי, וכמו שאומרים בהפטרה דראש השנה (ירמיה לא, ב) מרחוק ה' נראה לי – שיש בו איזה התרחקות, אבל החל מיום הכפורים מתמתקים הדינים ונעשים רחמים, ועל כן נאמר על יום הכפורים (ישעיה נה, ו) קראוהו בהיותו קרוב, כי קירוב שבא לאחר התרחקות חשוב לאין ערוך מקירוב סתם³.

לא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא

כתב עוד בספר תפארת שלמה (לשבת נחמו ולט"ו אב), שזהו הסיבה למה המתין משה רבינו עד לאחר חטא העגל, ורק אז ביקש מאת הקב"ה

הערות והוספות

הכיפורים... וְנִרְאָה לרמוז בזה, כי הנה החודש אב תחילתו קשה עד אחר תשעה באב. ובשבת נחמו, הגם שהחשכות חלף והלך לו - האורות אין מתחילין להתנוצץ עד ט"ו בו. והצירוף של חודש אב הוא (דברים כז ט) הַסִּפֶּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם, שהוא ה"ו י"ה; חצי השם למפרע, וחציו כסדר. שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵי חֲצִי שֶׁל חוֹדֶשׁ הוּא

שבימים האלו החריבו בית תפארתינו, וכמה דברים אירעו בהם לאבותינו וכנודע מזה"ק (ח"ב עח): סוד ימים האלו.

ב. כעין זה כתב גם **במאור ושמש** (רמזי ט"ו אב), שחמשה עשר באב דומה ליום הכפורים, כי בשניהם מתעוררין הרחמים לאחר זמן של דין, וזה לשונו: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום

(שמות לג, יח) הראני נא את כבודך, ולכאורה צריך להבין למה המתין עם בקשה זו עד עתה. אלא מבאר רבינו שלמה הכהן מראדאמסק זי"ע, שלפני חטא העגל לא היה באפשרי לבקש בקשה גדולה כמו זה, כי עדיין לא הוכשרה השעה לזה, אבל לאחר שבני ישראל חטאו בעגל אז נעשה עת רצון גדול עד מאד.

בטעם הדבר כתב, היות שהקב"ה חפץ להיטיב לעם בני ישראל, וגם בזמן שהם חוטאים וראויים במעשיהם לכעוס עליהם, מכל מקום לא לאורך זמן נמשך הכעס, כי תיכף לאחר מכן מתנחם הקב"ה למה כעס על בניו אהוביו, ומתחרט על שדיבר לעשות לעמו, ומכח זה מתעורר הרצון העליון להיטיב לבני ישראל ביתר שאת וביתר עוז, וזמן זה הוא עת רצון לפניו יתברך מאין כמוהו, לפיכך ניצל משה רבינו עת רצון זה

הערות והוספות

ומוסיף השם משמואל (שם), שלפי ערך הקירוב כן צריך לעשות כלים שלא תאבד ההתקרבות לריק, וזה לשונו: וידועים דברי הרמב"ן שכל אהבה הבאה לאדם צריכה להניחה בחפץ של מצוה. ועל כן מוחמשה עשר באב ואילך מאן דלא מוסיף כו' כבש"ס (תענית לא), כי החפץ הוא התגברות התורה, ואחר יום הכפורים חג הסוכות, ועל זה נאמר וימינו תחבקני, ועל כן באין אז מצוות רבות, ובמדרש (ויק"ד פרק ל ס"ב) מונה והולך ז' מצוות יע"ש, שמספר שבעה הוא כלל, והוא תכלית הריבוי והמצוות הן כלים להכיל בתוכן האהבה הרבה. והבן.

התגברות הדין, ובט"ו בו מתעוררין הרחמים. וצריכין אנו להמשיך אורות העליונים מעט מעט, פְּמִי שישב במערה כמה זמנים, באם פתאום יצא מן המערה לאור השמש בצהרים - ישחית מאור עיניו שלא יוכל לסבול את האור פִּי יְהִל, רק צריך להרגיל את עצמו מעט מעט עם האור. כן הדברים ההוא, שתמוז וחצי אב הוא עת התגברות הדין וְהַעֲלֹם חֶשֶׁךְ פְּעֻדָּם; ובט"ו באב מתחילין האורות להתנוצץ, וצריכים אנו להמשיך מעט מעט עד שנסיר כל המסכים המבדילים. וכן ביום הכפורים, כי בראש השנה הוא דין - וביום הכפורים מתעוררים הרחמים, וצריכים אנו להמשיך מעט מעט, עד כאן לשונו.

שנתעורר לאחר חרון האף, ודייקא אז ביקש מלפניו יתברך להראות לו את כבודו, דבר זה מדויק ברש"י (שם) שכתב, ויאמר הראני נא את כבודך – ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול לראותו מראית כבודו.

בזה מפרש התפארת שלמה מה שאמרו רבותינו לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, דהנה ידוע מהזוהר הק' (ראה עבודת ישראל פרשת ויגש ד"ה דהנה גם) שחודש תמוז וחציו הראשון של חודש אב שייכים לחלקו של עשו הרשע, וימים אלו הם זמן של דין המועדים לפורענות רח"ל, כדחזינו שבאלו הימים שלטו זדים בבית מקדשינו ותפארתנו, גם בשאר הדורות התרגשו צרות רבות ורעות דייקא בזמן הזה, אבל כל זה הוא רק עד חציו הראשון של חודש אב, כי ביום חמשה עשר באב מתהפך הדין לרחמים, וביום זה מתנחם הקב"ה למה כעס על בני ישראל עד שמתהפך הזמן לשעת רחמים ועת רצון מלפניו יתברך, וחפץ להרבות ולהיטיב לבניו אהוביו עוד כהנה וכהנה, ועל כך אמרו לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, כי ביום זה חוזר הקב"ה להראות טובו וחסדו לבניו אהוביו עוד יותר מהזמן הקודם.³

הערות והוספות

היום, שם החצי האחרון משם הוי"ה השולט בחצי ראשון של החודש הוא בחינת דין. וביום חמשה עשר נמתק הדין על ידי הצירוף החצי שם י"ה, והוא נוטריקון יום הכפורים, לרמז כי ט"ו באב ויום הכפורים הם חד דרגא, כי בהם עלייה לבינה, וכמו שכתב האר"י ז"ל הפירוש בפרי עץ חיים על יוצאות וחולות בכרמים, עיין שם.

ג. ראה גם מה שכתב בספר עבודת ישראל (לט"ו באב) וזה לשונו: בגמרא מסכת תענית (כו:) לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים שבהן היו בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך וכו'. כי חודש אב בצירופו היוצא מפסוק (דברים כז, ט) 'הסכת ושמע ישראל

כנסת ישראל - אשה יראת ה' היא תתהלל

ומאחר שכל הענין של חמשה עשר באב הוא הקשר וההתקרבות שמראה הקב"ה לבניו אהוביו, נבוא להבין גם מה דאיתא שם בהמשך המשנה, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים, ומה היו אומרות, בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה, שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל (משלי לא, ל) וכו'.

ויתבאר על דרך שפירש בעל תפארת ישראל על המשניות (תענית פרק ד משנה ח), שבנות ירושלים הכוונה לכנסת ישראל כלה קרואה בנעימה, והבחור האמור כאן זהו הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו שנקרא (שיר השירים ה, טו) בחור כארזים, וכאשר רואה כנסת ישראל שהקב"ה חוזר להראות לה התקרבות וידידות, אזי היא פונה אליו בתחינה ובקשה שיהיה תמיד בוחר בעמו ישראל ולא באומות אחרות ח"ו.

ובך מדברת כנסת ישראל אל הקב"ה, שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך - התבונן נא איזה אומה אתה בוחר לך, האם ימצא לך בעולם עוד אומה קדושה ככנסת ישראל. אל תתן עיניך בנוי של אומות העולם, תן עיניך במשפחה - הלא המה אברהם יצחק ויעקב, משפחת הקודש שמהם נחצבו עם בני ישראל, שלא אני תחילת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלקוטו עלי מימי אבותי.

ממשיכה כנסת ישראל להתרפק על דודה ואומרת, שקר החן והבל היופי - של שאר האומות, כי אפילו אם תמצא בהם איזה מצוות ומעשים טובים עדיין אין עושים זאת מתוך נקודת לבבם באמת, אלא רק ככדי להחניף לך ולמצוא חן בעיניך, גם מעשי החסד שבידם לאו לשם

שמים הם עושים זאת, כי אם לשם תמורה, שנותנים צדקה על מנת שיחיה בנו, ובאופן שלא נתמלא חפצם הריהם קוראים תגר (ראש השנה ד. וברש"י שם), ומקרא מלא דבר הכתוב (משלי יד, לד) וחסד לאומים חטאת, שאין עושין צדקה אלא להתגדל בו.

לעומת זאת אנו איננו כמותם, כי אם אשה יראת ה' היא תתהלל - שאומרת כנסת ישראל קמיה דקודשא בריך הוא, אני לפניך תמיד ככלה מקושטת, כי יש בי יראת שמים ואני מוכנה בכל עת למסור את הנפש עבורך, כיצחק אבינו שכבר מסר נפשו לפניך יתברך ועדיין מוכן בכל עת למסור נפשו שוב, כמו שהעיד על עצמו ואמר (שבת פט:): **הא קריבית נפשי קמך**, ומשום הכי היא תתהלל, כי גם החטאים עוונות ופשעים של כנסת ישראל נעשים לבסוף לקישוטי כלה, שעל ידי תשובה מאהבה זדונות נעשות כזכויות (יומא פו:).

ימי שמחה על שחזר הדיבור למשה

זהו אם כן השמחה הגדולה של יום חמשה עשר באב, שבהאי יומא הראה לנו הקב"ה קירוב לאחר תקופת ריחוק, ואכן יש מן הראשונים שלמדו שעיקר השמחה בט"ו אב הוא לא מה שכלו מתי המדבר, אלא התוצאה מזה, שחזר הקב"ה לייחד הדיבור למשה רבינו לאחר ל"ח שנים.

כי מיום שחטאו ישראל בחטא המרגלים ועד יום שכלו מתי מדבר היו בני ישראל נזופים, ובגינם לא היה דיבור עם משה בלשון חיבה פנים אל פנים וישוב הדעת (רש"י דברים ב, טז), כי אם על ידי מלאך או אורים ותומים (רשב"ם ב"ב קכא: פ"א), שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל, ובזמן שבני ישראל היו נזופים לא היה הדיבור אל משה כמימים ימימה.

אבן ביום שכלו מתי מדבר סר מהם הנזיפה, וחזר הדיבור להתייחד למשה רבינו בלשון חיבה פנים אל פנים, כמו שאמר משה רבינו לבני ישראל (דברים ב, טז) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם וידבר ה' אלי לאמר, שרק לאחר שמתו כל אלו שהשתתפו בחטא המרגלים חזר אליו הדיבור, ודבר זה אירע ביום ט"ו באב.

וביאר בספר בניהו (תענית ל:) להגה"ק בעל הבן איש חי זי"ע ביאר, שעד חטא המרגלים זכה משה רבינו למעלת שכינה מדברת מתוך גרונו, וכשהיה משה רבינו מדבר עם בני ישראל זכו לשמוע את קול השכינה בוקע מתוך גרונו, אולם משחטאו ישראל במרגלים נסתלקה ממנו בחינה זו משום שלא היו ישראל ראויים לשמוע לשמוע את קול השכינה, עד שהגיע חמשה עשר באב ל"ח שנה לאחר מכן, שאז תמו למות כל אלו שהיו באותו החטא, ובאותו היום סר עוונם וחזרה השכינה לדבר מתוך גרונו של משה רבינו.

ויש לומר שלפיכך עשו בני ישראל יום טוב גדול בהאי יומא, שביום זה זכו להתקרב קמיה קודשא בריך הוא ושכינתיה, ולשמוע שוב את קול ה' חוצב להבות אש, וזהו מה שאמרו לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, כי באותו היום חזרו לשמוע קול ה' ברמה מתוך קרבת אלקים לי טוב.

דמוסיף יוסיף

סגולת התורה הקדושה להאיר את הלילה ואת כל הזמנים החשובים

מעלת רגע אחד של תורה

אמרו חכמינו ז"ל במתניתין (תענית כו:): לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, הגמרא (שם ל:): אף נתנה כמה וכמה טעמים למה קבעו יום זה ליום טוב, ולבסוף קובעת הגמרא, מכאן ואילך, דמוסיף יוסיף, ודלא מוסיף יסיף. מאי יסיף, תני רב יוסף, תקבריה אימיה.

וביארנו המפרשים (ראה רש"י כאן ורשב"ם בבא בתרא קכא:), שמחמשה עשר באב ואילך מתחילים הלילות להתארך יותר מהימים, לפיכך צריך לעסוק בתורה גם בלילות, שלא יהיה ממעט בלימודו על ידי חסרון השעות שעברו מן היום אל הלילה. ועל כך אומרת הגמרא דמאן דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה – יוסיף חיים על חייו, ואילו מאן דלא יוסיף לעסוק בתורה בלילות תקבריה אימיה, כלומר, ימות בלא עתו רח"ל.

מכאן היה זקני הגאון המפורסם רבי זונדל קרויזר זצ"ל לומד על גודל מעלת רגע אחד של תורה, ומעשה שבא לפניו אחד משומעי לקחו

להימלך עמו איזה קבלה טובה יקבל על עצמו, ציוה לו להוסיף רגע (מינוט) אחד של תורה, הסתכל עליו הלה בתמיהה, רגע אחד של תורה? זה מה שאקבל על עצמי? ! בטוח היה כי ישית עליו לפחות חצי שעה או שעה של תורה, מה ערך רגע אחד.

אמר לו רבי זונדל, כי אכן כאן בגמרא רואים אנו את גודל החשיבות של רגע אחד תורה, שהרי צא וחשוב בכמה זמן התארך ליל ט"ו אב מליל י"ד שלפניו, אולי רגע אחד, ועל רגע זה שניתוסף הלילה על של אתמול אומרת הגמרא מאן דמוסיף יוסיף חיים, ומאן דלא מוסיף אזי להיפך ח"ו, הרי לך מפורש מעלת רגע אחד בלבד של תורה^א.

מכאן למדו החיוב ללמוד עם הקטנים בלילה

ומפליא הדבר שרבינו הגאון מוילנא זי"ע מציין, שכל המקור ללמוד תורה בלילה עם התינוקות הוא מן הגמרא דנן, שבהלכות תלמוד תורה (פרק ב הלכה ב) כתב הרמב"ם לגבי תינוקות של בית רבן, ויושב ומלמדן כל היום כולו ומקצת מן הלילה כדי לחנכן ללמוד ביום ובלילה, הלכה זו אף הובאה בשלחן ערוך (י"ד סימן רמה סעיף יא) להלכה ולמעשה, ומתמהים הפוסקים מנין לו לרמב"ם הלכה זו, היכן מצאנו בתלמוד בבלי לחייב התינוקות ללמוד בלילה (ראה שו"ת חת"ס ח"ה חו"מ ס' צב שכתב 'ולא נודע לנו מאין לו זה').

הערות והוספות

מתלמוד תורה כיון שהיו עסוקין במצוה לכרות עצים למערכה, אבל תיכף משהגיע הזמן לפסוק עשו יום זה ליום טוב גדול על שמכאן והילך יכולין להרבות בעסק התורה.

א. טעם נוסף למה צריך להרבות בתורה ביום ט"ו אב כתב רבינו גרשום בפירושו (בבא בתרא קכא:), היות שהגמרא אמרה לעיל שביום זה פסקו לכרות את עצי המערכה, לכן התבטלו עד עתה

אבן הגר"א ז"ל מציין על אתר (ביאור הגר"א יורה דעה סימן רמה ס"ק כ), דכאן בגמרא מצאנו דמאן דלא מוסיף בעסק התורה בט"ו אב תקבריה אימיה רח"ל, ולשון תקבריה אימיה שייך רק בקטנים שמסתלקים על פני אימהותיהם, ומכאן לקח הרמב"ם את דינו שהקטנים צריכים ללמוד בלילה ולזכות לאריכות ימים ושנים טובים.

הלומד בלילה זוכה לכתר תורה

אולם גם אם לגבי תינוקות של בית רבן נלאו המפרשים למצוא מקור החיוב ללמוד תורה בלילה, מכל מקום כולי עלמא מודי בשאר כל ישראל שמלבד הימים מחויבים להקדיש גם את הלילות לתלמוד תורה, דברים נשגבים נאמרו על הלומד תורה בלילה, הרבה יותר ממה שאמרו על הלומד ביום.

התבונן נא בלשון הרמב"ם בחיבורו 'יד החזקה' הלכות תלמוד תורה (פרק א), וזה לשונו: "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים (שמות רבה מז, ה) 'אין רינה של תורה אלא בלילה', שנאמר (איכה ב, יט) 'קומי רוני בלילה', ו'כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום' (עבודה זרה ג:), שנאמר (תהלים מב, ט) 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לא-ל חיי'".

הערות והוספות

בעוסק בתורה ומנדד שנתו בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד שהוא מאירת פנים ביום כי היא מומדת החסד, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו,

ב. ראה במהרש"א במסכת עבודה זרה (ג:), וזה לשונו: כל העוסק בתורה בלילה כו'. לפי שמדרך המנדד שינה בלילה שיהו פניו זועפות ביום, אמר

רבינו ה'טור' בחיבורו על 'יורה דעה' (סימן רמו) שונה על דברי הרמב"ם האלו, וכותב בזה הלשון: "מי שרוצה לזכות בכתרה של תורה, יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה, באכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהם, אלא בדברי חכמה ותלמוד תורה". גם ב'שולחן ערוך הרב' (יו"ד הלכות תלמוד תורה פרק ד) מביא את אותם הדברים, וכותב, שהחפץ לזכות לכתרה של תורה יזהר להעביר את לילותיו בתלמוד תורה.

גם רבינו הטור (אורח חיים סימן רלח) מפליג בזה, ומביא כמה וכמה מאמרים מדברי חז"ל שגם מהם עולה כעניין הזה, ואלו דבריו: "ובענין לימוד הלילה יותר ויותר מבשל יום - בני היזהר, כמו שאמרו חז"ל 'אין רינה של תורה אלא בלילה, שנאמר קומי רוני בלילה'. גרסינן בעירובין בפרק הדר (סוה.), אמר ריש לקיש, 'לא איברא ליליא אלא לגירסא'. וגרסינן בפרק עושין פסין (עירובין יח:), 'אמר ר' ירמיה בן אלעזר, 'כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה אינו חרב', הלכך כיון ששעות הלילה נוחין ורצויין ללמוד המבטלן עונשו מרובה".

מן הראוי להביא, שרבינו ה'משנה ברורה' (בסימן רלח ס"ק א) לא הסתפק במאמרים שהביא ה'טור', אלא הניף את ידו שנית ללקט עוד מאמרי חז"ל בשבח ההוגה בתורה בלילה, וזה לשונו: "עוד אמרו (מנחות קי.), 'תלמידי חכמים העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהן הכתוב כאילו עסוקין בעבודה', ומייתי שם מקרא (תהילים קלד, א), 'שיר המעלות הנה ברכו את ה'

הערות והוספות

והכי אמרינן בפרק קמא דמגילה (יג.), פנים שתהא נראית יפה כפרש"י, וקרא אסתר ירקרקת היתה אלא שהקב"ה משך עליה חוט של חסד, שהיא מאירת

התורה שירה דכתיב 'כתבו לכם את השירה וגו'.

כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות^ג. עוד אמרו (תמיד לב:), 'כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו', שנאמר (איכה ב, יט), 'קומי רוני בלילה היינו לעסוק בתורה, וכתוב בתריה (שם) 'שפכי כמים לבך נוכח פני ה'".

הרי לנו דברים מפורשים וברורים ביותר בכל ספרי רבותינו, למן הגמרא ועד להרמב"ם הטור והשולחן ערוך, שדווקא הלומד תורה בלילה הוא הוא זה אשר זוכה לכתרה של תורה, ולא עוד, אלא שהלומד תורה בלילה זוכה לדברים הרבה.

הלימוד בלילה מוכיח שהוא ראוי לכתרה של תורה

ובברי לבאר את העניין שאין זוכים לכתרה של תורה אלא בלילה יש לומר כך, כי על אף שגם הלימוד ביום הוא דבר החשוב עד למאוד, עד שאין אנו יכולים כלל להשיג גודל מעלת ערכה, מכל מקום הלומד ביום אינו מוכיח כל כך על הקרבה ומסירות נפש לתורה, שהרי היום הוא הזמן בו דרך בני אדם לעסוק בענייניהם, אחד עוסק בפרקמיטא והשני עוסק בתורה.

אבל הלומד בלילה אינו כן, כי הלילה הוא הזמן שבו דרך בני אדם לעלות על יצועם ופונים לשינה עריבה, ואילו הוא מתגבר כארי ודוחק את חבלי השינה ממנו והלאה, כשתמורת זאת יושב והוגה באורייתא מבלי

הערות והוספות

ג. ראה עוד במהרש"א (מנחות קי:): 'בבית ה' בלילות', מאי בלילות, אמר רבי יונתן אלו ת"ח כו'. דלפי פשוטו דקאי אעבודת בית המקדש מאי בלילות הא עיקר עבודה בימים הוא ולא בלילות, אלא אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה כעבודה וק"ל.

כו', דביום האדם טרוד בעסקיו ובלילה הוא פנוי, כדאמרינן יזף ביום ופרע בלילה, וקאמר כאילו עסוקים בעבודה דעיקר קרא מיירי ביה, אלא דמלת בלילות הוא רמז על עסק התורה שהיא כעבודה וק"ל.

לעצום את אשמורות עיניו, בזה הוא מגלה בהוכחה ברורה, שלו יאתה תהילה והוא ראוי באמת לכתרה של תורה, שהרי מוכן הוא להקריב מעצמו ומטבעיו האנושיים למען לימוד התורה הקדושה, ויש בזה משום גילוי דעת דגם מה שלומד ביום אינו משום הכרח ח"ו, אלא כי כן נוטה לבו מתוך חשק ורצון.

ומי מדבר מלילות החורף הארוכים, שבשל אורכם והתמשכותם מעבר ללילות הרגילים, יש בהם יותר זמן לעסוק בתורה הקדושה מתוך רגיעה ומנוחה ללא טרדות שונות ומשונות שדרכם להתרחש ביום, ומעצם טבעם גורמים להסיח ולהטריד את מנוחת הדעת ושלוות הנפש, אבל בלילה, בזמן שכל היקום נותן תנומה לעיניו, אז יש את צלילות הדעת ומנוחת הנפש לעסוק בתורה בשלוה.

ולכן אמרו לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, כלומר, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, היות שמכאן ואילך מוסיפים ללמוד תורה בלילה, ועל ידי שעוסקים בתורה בלילה זוכים לכתר תורה.

לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא

ביאור נפלא כתב בספר זרע קודש (ט"ו אב) על פי המובא בזה"ק (ח"ג רמז. וח"ב קצה:), שמעיקרא ברא אלקים את העולם באופן שהאור והחושך יהיו מחולקים בתכלית, י"ב שעות יום וי"ב שעות לילה, אולם לאחר שחטאו ישראל התערב האור עם החושך והתחיל הלילה לקחת שעות גם מן היום, כלומר, שהתחילו הלילות להתארך על חשבון היום, ודבר זה מתחיל ביום ט"ו אב, שבאותו היום מתארך הלילה על היום.

זהו אם כן עבודתנו החל מהיום הזה ובמשך כל לילי חורף הארוכים, להוציא יקר מזולל, לקחת את אלו השעות שהלילה לקח מן היום, ולהפך אותם שוב לאור, וזהו גם בתחילת הלילה וגם בסופו, שצריך להיות מעורר את השחר, להשכים קום ולעסוק בתורה בעוד חשכת הלילה שוררת על פני הארץ, כי על ידי כח התורה מהפך את החושך לאור, וכפי הידוע שאור הבא מן החושך חשוב יותר מסתם אור, כלשון הזוהר הק' (ח"ב קפד).
דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא.

לבן אמרו רבותינו ז"ל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, היות שמיום זה ואילך מתחילים הלילות להתארך על הימים, ועל ידי עסק התורה אנו זוכים להפך חשיכה לאורה, ואור כזה חשוב בהרבה מן האור שהיה לנו עד עתה בימות הקיץ, כיון שהאור של הלילות הארוכים יש לו מעלה מיוחדת של נהורא דנפיק מגו חשוכא.

לא איברי ליליא אלא לשינתא - לשנות דין לרמים

על דרך זה יישב בספר מאור עינים (ליקוטים) מחלוקת אמוראים במסכת עירובין (סה.), רב יהודה אמר לא איברי ליליא אלא לשינתא (-לשינה), ורבי שמעון בן לקיש אמר שלא נברא הלילה אלא לגירסא, דהיינו לעסוק בה בתורה הקדושה.

וכתב המאור עינים שאליבא דאמת אין כאן שום מחלוקת ולעולם שניהם לדבר אחד נתכוונו, דהנה ידוע שהלילה הוא זמן שליטת הדינים, לפיכך אמר רבי שמעון בן לקיש שלא נברא הלילה אלא לגירסא, כי בזמן שהדינים שולטים צריך להתגבר בעסק התורה, שהתורה נקראת תורת חסד, ועל כך אמר רב יהודה שלא נברא הלילה אלא לשינה, שינה

מלשון שינוי, כי על ידי הגירסא בעסק התורה הקדושה זוכה לשנות ולהפך דין לרחמים⁷.

מעלת עסק התורה בזמנים שהם בחינת לילה

אבן יש לומר, דמה שעוררו אותנו רבותינו בגודל הענין של לימוד תורה בלילה, כפי שהבאנו לעיל בהרחבה מן הרמב"ם והטור ועוד, אין הכוונה רק לזמן לילה ממש, אלא גם לימים שהם בבחינת לילה, שלכל אחד זמנים בהם השמש שוקעת לו שלא בעונתה, כאשר מכל עבר נערמים עליו קשיים שונים, אבני נגף שמסתירים ממנו את אור היום, ואין שום נפקא מינה אם המדובר בקושי רוחני או גשמי, או שמא שניהם גם יחד, כי הצד השווה שבהם שבזמנים כאלו מרגיש כאילו עולם חשך בעדו ומר לו ממות.

ועל כך אמרו חכמים שהלומד תורה בלילה זוכה לכתר תורה, דהיינו מי שמתגבר על הקישוים ולומד אף בזמנים הקשים, זמני חושך והסתרה, תורה כזו חשובה לאין ערוך מתורה שהאדם לומד בזמני מנוחה ושלווה הנפש, דווקא תורה זו שבאה לו מתוך צער ודחק, שצריך להתגבר בכל כוחות הנפש על המחשבות הסוערות והדאגות שאופפים אותו מכל עבר, הוא קורע את עצמו מתוך כל הדאגות והחששות ומתיישב אצל הגמרא ללמוד, תורה זו אין לה ערך כלל, מי ידמה לה ומי ישווה לה.

הערות והוספות

ד. וראה מה שכתב בספר **ישמח משה** (פרשת ואתחנן) וזה לשונו: והנה עיקר השראת שכינה על ידי עסק התורה בלילה, כדאיתא בגמרא סוף מסכת תמיד (לב:)... ולכן ט"ו באב יום טוב שכלו בו מתי מדבר, והיו השראת שכינה ונתייחד הדבור עם משה, וכל יום טוב אינו על העבר, רק דמה שהיה אז הוא קיים לעד, ולכן אמר מאן דמוסיף וכו' להמשיך תמיד השכינה.

ד. וראה מה שכתב בספר **ישמח משה** (פרשת ואתחנן) וזה לשונו: והנה עיקר השראת שכינה על ידי עסק התורה בלילה, כדאיתא בגמרא סוף מסכת תמיד (לב:)... ולכן ט"ו באב יום טוב שכלו בו

על כגון דא כבר כתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג הלכה יב), אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים (שבת פג:): דרך רמז, 'זאת התורה אדם כי ימות באהל' (במדבר יט, יד), אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים, וכן אמר שלמה בחכמתו וכו' 'אף חכמתי עמדה לי' (קהלת ב, ט) חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי, עד כאן לשונו^ה.

הפרני אלקים בארץ עניי

תואמים הדברים עם לשון הזוהר הק' (ח"ב קפד). האמור לעיל, דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, דהיינו שאין יתרון האור ניכר כמו

הערות והוספות

ה. אכן גם אם קשה לו הלימוד בעת הזאת, ובשעת מעשה אינו מרגיש תועלת בלימודו, מכל מקום אל יתייאש ואל ישבר רוחו, כי אין לך שום יגיעה וטורח בתורה שהולכת לדיק, וגם אם בעת הזאת דומה לו שלחנים התייגע, מכל מקום יגיעה זו נשמרת ובשכר זה יזכה שברוב הימים יפתחו לו שערי תורה למעלה מן המשוער, וכפי שכתב השפת אמת (יתרו תרמ"ח) וזה לשונו:

במודש (שמות רבה כח, א) 'עלית למרום שבית שבי' (תהלים סח, יט) יכול מפני ששבה אותה נטלה חנם, תלמוד לומר 'לקחת'. יכול צריך ליתן דמים

תלמוד לומר 'מתנות'... ונראה לי עוד, כי הוא לרמז שהגם שאין אדם מרגיש התועלת בכמה יגיעות. אבל האמת כי בכל יגיעה זוכין לתורה בזמנים אחרים, כמו שכתוב (קהלת יא, א) 'שלח לחמך על פני המים' שהוא היגיעה בתורה שנקרא מים, וכו' שכתוב (משלי ט, ה) 'לכו לחמו בלחמי'. וכל הכוחות שמניחין בלימוד התורה. הסוף ברוב הימים תמצאנו. כי התורה למעלה מן הטבע. אכן הקדוש ברוך הוא נתן זמנים ושעות שנפתחים שערי התורה. וכפי היגיעה בכל עת בתורה. זוכין לזו השעה שנפתח שער התורה.

האור שבא מתוך החושך, וכמה נאים הדברים לגבי האיש הישראלי שמאיר את אפילתו על ידי שמתגבר על כל הקישויים וההסתרות שעומדים בדרכו ומתיישב ללמוד בחשק והתלהבות.

הנה בני ישראל בשעה שעמדו על ים סוף לא אבו להיפרד משם, משה רבינו היה צריך להסיע אותם בעל כרחם, כדכתיב (שמות טו, כב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיָּם סוּף, ומבאר השם משמואל (פרשת בשלח תרע"ה) שבני ישראל לא רצו ללכת משם כי על הים זכו לגילויים נוראים למעלה מדרך הטבע ונפשם יצאה להמשיך לעבוד את השי"ת באופן של גילוי והרגשת קרבת אלקים, אולם משה רבינו ידע שלא זו התכלית, אלא עיקר העבודה הוא דוקא בפשטות, לזכך את הטבע ולעשותו כולו קודש.

ומוסיף השם משמואל לשון נורא, ועיקר זכות האדם בהיותו מאיר אף בתוך החושך, וכמו שנאמר (משלי לא, טו) 'ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה', וכתוב (שם, יח) 'טעמה כי טוב סחרה' – אימתי בזמן – 'לא יכבה בלילה נרה'... וזה לימוד לכל אדם לזכור שעיקר הזמן לזכות הוא דוקא בימי חושך וההסתרות, ואז נתקיים (ישעיה ט, א) 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול', עד כאן לשונו.

כך גם מוצאים אנו ביוסף הצדיק, שמרוב הצרות שעבר לאחר שנמכר לעבד לארץ מצרים שכח את תלמודו שלמד בבית אביו, כדאיתא במדרש (בראשית רבה עט, ה) ויבא יעקב שלם... שלם בתלמודו, אבל יוסף שכח, שנאמר (בראשית מא, נא) כי נשני אלקים את כל עמלי, שיוסף קרא את שם הבכור מנשה, כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, ששכח את עמל התורה והגירסא דינקותא שלמד בבית אביו.

אולם יוסף הצדיק לא אמר נואש, אלא חזר לשקוד על דלתי התורה והיראה שם בארץ נכר, קודם תחת עול השעבוד ואחר כך בבית האסורים, על

ידי זה זכה להתגדל שוב בתורה ולהיות מארי דתלמודא, ועל שם זה קרא לבנו השני אפרים כי הפרני אלקים בארץ עניי (שם, נב), שחזר לפרות ולרבות בעסק התורה.

וכתב מרן החתם סופר (חידושים עמ"ס שבת כא:), דאף על גב שהפליגו רבותינו במעלת התורה שהאדם לומד בינקותו, ואילו יוסף אבד את הגירסא דינקותא שלו. מכל מקום יש מעלה לתורה שלמד עכשיו במצרים, הואיל שלמדה מתוך עוני ודוחק בבית האסורים, ואמרו חז"ל אף חכמתי עמדה לי, חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי, ובבית אביו למד מתוך הרחבה, לכן אמר אבל עתה הפרני אלקים בארץ עניי שהוא יותר טוב.

אשריך שראיתני בכך

התורה שלומדים מתוך צער ודחק, תורה זו יש לה חשיבות וקיום יותר מתורה שלומד מתוך עידון, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (אבות פרק ה משנה כג) **לפום צערא אגרא**, ופירש הרמב"ם (שם) **לפי מה שתצטער בתורה יהיה שכרך**, ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמד בטורח... אבל קריאת התענוג והמנוחה אין קיום לה ולא תועלת בה, ואמרו בפירוש מאמרו (קהלת ב) **אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי באף עמדה לי**, כך כתב הרמב"ם.

על דרך זה אנו מוצאים שכתב המדרש (שיר השירים רבה ח, יד) לפרש מה שאמר שלמה המלך בשיר השירים (ח, יב) **הָאֵלֶּף לַךְ שְׁלֹמֹה**, וכתב המדרש על כך, הלומד תורה בצער נוטל אלף, שלא בצער מאתים נוטל בשכרו, דהיינו שהלומד תורה מתוך צער ויסורים נוטל שכר הרבה יותר ממי שלומד שלא בצער.

המדרש אף מביא ראייה לזה משבט נפתלי שהיו טרודים הרבה בפרנסה והלימוד הגיע להם מתוך הדחק, לפיכך זכו לאלף שָׁרִים (ראה דברי הימים א יב, לה), מה שאין כן שבט ישכר שלמדו תורה מתוך מנוחה, כדכתיב בו בישכר (בראשית מט, טו) וירא מנוחה כי טוב, וגם נאמר (דברים לג, יח) ישכר באהליך, שלא היה צריך לטלטל עצמו בדרכים, לפיכך זכה שבטו רק במאתיים שרים.

עוד מסופר בגמרא (שבת לג:) על התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי שנטמן במערה י"ב שנים מאימת המלכות, שם ניזון מקב חרובים ומים לחץ, אפילו בגדים להחליף לא היו לו, וכך היה יושב ושונה בתורה הקדושה עם בנו רבי אלעזר, כאשר הם מכוסים עד צוואריהם בעפר, עד שמרוב הישיבה בעפר נסדק בשרם ונעשה בקעים בקעים.

כאשר בטלה הגזירה והגיע זמנם לצאת מן המערה, הלך התנא רבי פנחס בן יאיר - חותנו של רשב"י - להקביל את פניו בשובו מארץ גזירה, כאשר ראה רבי פנחס בן יאיר את חתנו כשכל בשרו בקוע, נבהל מאד והתחיל לבכות בדמעות שליש - אוי לי שראיתיך בכך, ניחמו רבי שמעון ואמר לו - אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך.

וביאר בגמרא, שעד שנכנס רבי שמעון למערה נהוג היה להקשות קושיא לפני חותנו רבי פנחס בן יאיר, והוא יישב לו קושייתו עם י"ב תירוצים, אולם לאחר שיצא מן המערה נתהפך הדבר, שהיה רבי פנחס בן יאיר מקשה קושיא, ורבי שמעון בן יוחאי מיישב זאת עם י"ב תירוצים, ועל כך אמר לו אשריך שראיתני בכך, שרק בזכות התורה שלמד מתוך צער ויסורים זכה להתעלות כל כך בתורה הקדושה.

כשמאיר אור התורה החושך הולך לגמרי

אנו אין לנו אלא לתלות עינינו בהשי"ת שנוכל להוסיף אומץ בתורה הקדושה, בפרט החל מהאי יומא של חמשה עשר באב שהלילות מתארכין על הימים, וכהבטחת חז"ל דכל המוסיף תורה בלילה מוסיף חיים, ובכח התורה הקדושה נזכה להאיר את הלילות ואת כל הזמנים החשוכים שהם בבחינת לילה, וכלשונו של בעל דגל מחנה אפרים (ראש השנה), אף שהיה מתחילה מקום חושך - כשמאיר אור התורה אז החושך הולך לגמרי, ונזכה מהרה לאור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו יחד מהרה לאורו, אמן ואמן.

גמרה של תורה

השמחה בסיום מסכת או מצוה על שמוסיף בה לילך מחיל אל חיל

השמחה שבט"ו באב

פסוק הרמ"א (יו"ד רמז, כו): כשמיסים מסכתא, מצוה לשמוח ולעשות סעודה, ונקראת סעודת מצוה. ועיין שם בביאור הגר"א (ס"ק עז) דמקורו מדברי הרשב"ם במסכת בבא בתרא, דאיתא שם בגמ' (קכא, א): א"ר שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים וכו', רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו, יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה. ופירש רשב"ם הכוונה כי מניסן ועד ט"ו באב היו כורתים עצים לצורך המערכה לכל השנה, מכאן ואילך תשש כח החמה, ויש בעצים לחלוחית ומעלין עשן וכו', ואותו יום שפסקו היו שמחים, לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת.

ומבואר מזה, שלדעת רבה ורב יוסף, השמחה הגדולה שהיתה בחמשה עשר באב היא, על השלמת מצות כריתת העצים למזבח. ולכאורה ראוי להתבונן מה מיוחד במצוה זו לשמוח בה כל כך בהשלמתה יותר מכל המצות.

שמחה בהשלמות מצוה

אכן, מבואר בפוסקים כי בכל מצוה ומצוה יש שמחה בהשלמתה, ולא דווקא בסיום מסכת, וכמפורש בנימוקי יוסף (בבא בתרא נג, א) דבכל מצוה שכשהשלימה עושין שמחה ומשתה ויום טוב עיי"ש. וכן משמע בדברי הרמב"ן (שמות כד, יא) על הפסוק 'ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו': וטעם 'וישתו' – שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה, כאשר צוה בכתבם כל דברי התורה על האבנים (דברים כז, ז): 'וזבחת שלמים ואכלת שם ושמתת לפני ה' אלקיך'.

ובתיב בשלמה (דברי הימים ב א, יב): 'החכמה והמדע נתון לך וגו'', מיד 'ויבוא ירושלים ויעש משתה לכל עבדיו' (מלכים א ג, טו), ואמר רבי אלעזר (שיר השירים רבה א, ט): מכאן שעושין משתה לגמרה של תורה. ונאמר בדוד אביו בהתנדבם לבנין בית המקדש (דברי הימים א, כט): 'ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' וגו' ויאכלו וישתו לפני ה' ביום ההוא בשמחה גדולה'. ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו, ע"כ. ומבואר, כי אין שמחה זו מיוחדת למצוה מסויימת.

ברכת 'שהחיינו' בהשלמות ספר

ומעתה הרי גם גמר עריכת ספר חידושי תורה, דומה הוא לכתיבת התורה על האבנים אשר בסיומה הוא עת שמחה והודאה לה' על השלמת מלאכת הקודש.

ובאמת המעיין בדברי הפוסקים, יבחין שכבר נתעוררו כמה מקמאי להפליג בשבח השמחה לעת סיום עריכת הספר. ועיין בספר 'מור

וקציעה' להגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל (אורח חיים סי' רכג) שדעתו ברורה לברך 'שהחיינו' על חיבור ספר חידושי תורה.

ומתוך דבריו אתה למד, כמה גודל חיוב השמחה שיש למי שזכה לערוך ספר עם חידושי תורה ולהוציאו לאור עולם לזכות את הרבים. וזה לשונו הזהב: נראה שהגומר ספר בכתיבה וכל שכן בהדפסה, שיש לו לברך 'שהחיינו', שכן עושין סעודת שמחה לגמרה של תורה, שאין שום קנין ובנין שיש בו שמחה יותר מזה, כל חפצים לא ישוו בה, ורבא דשייל לאמוראי (הוריות י, א): אוקימתון מסכתא פלן (האם יש לכם וסדורה היא בפיכם מסכתא פלונית?), קרי עליהו יש צדיקים וכו'. על אחת כמה וכמה, במי שזיכו לו מן השמים בפירושי וחידושי פירותיה של תורה, שזוכה ומזכה בהם הרבים, והרבה שותפים בהנאה שמעמידין על האמת והיושר, האמונה והכושר, ונהנים ממנו עצה ותושיה בינה ודעת הצלחת הנפש והגוף גם יחד הון עתק אתה, ועושר שמברך הטוב, עד כאן לשונו.

ובן מצינו בירור ארוך שכתב הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל ב'העמק שאלה' על השאלות (שאלתא קעא) בענין ברכת 'שהחיינו' על מצוה. ומסיק להלכה דהא מיהא לכולי עלמא מצוה שיש בה כבוד ותפארת לעושיה ודאי מברכין 'שהחיינו'. ועל פי זה מוסיף וכותב: ומזה יש ללמוד דראוי לברך מי שזכה לגמור ספר, דיש בזה הנאה המורגשת אפילו למתים חפשים מהנאת כבוד של הבל, מכל שכן שהאדם החי נהנה ממצוה זו, וראוי לברך 'שהחיינו'.

ובן מי שזוכה לבנות בית המדרש לרבים דהיא מצוה שיש בה כבוד ותפארת לו מן האדם ובכלל מזכה רבים ראוי לברך 'שהחיינו', ויש להביא ראיה לזה מדאיתא במדרש קהלת על הפסוק: 'ויקץ שלמה והנה חלום וכו' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו', מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה וכו'. ומכל שכן כשאדם זוכה לגמור חלקו שניתן לו בעת אתא

הקב"ה מרבבות קודש, כמ"ש כ בארוכה ב'קדמת העמק' הלז, ודאי אין לך שמחה גדולה שראוי לברך עליה מזו, עכ"ל.

מה פשר השמחה בסיום דבר

אולם יש להתבונן, לשמחה מה זו עושה? מה פשר השמחה בהשלמת המצוה דווקא. הרי לכאורה היה מן הראוי לשמוח כשנמשכת המצוה, שאז כל עוד מעשה המצוה נמשך, מקיים האדם את רצון ה', וכמו ששנינו (אבות ד, יז): **יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא**, אם כן מה שמחה יש במה שנגמרה ונשלמה המצוה, שהרי מעתה יצא ידי חובתו ושוב אינו מצווה לעשות. לא כן בתחילת מצוה, שאז יש לנו עדיין לפנינו חובה קיומית, וכמו שאנו מברכים: **'אשר קידשנו במצוותיו וצונו'** - עובר לעשייתה, והוא מפני שאנו מודים על הציווי שאנו מצווים ועומדים, ובכך רוממנו וקדשנו במצוותיו.

ובחרו חכמינו לברך על הציווי ולא על הקיום, להורות כי יקר הוא בעינינו עצם היותנו מצווים יותר משמחת הקיום, אשר מטעם זה הברכה היא תמיד עובר לעשייתה, שהרי חלות הקיום פוטר את האדם מן העשייה, והוא מסתלק מן המצוה, ואין בו שמחה אלא לענין השכר שהשלים המצוה, וכנגד בקשת השכר, כבר אמר התנא (אבות א, ב): **הוי משמשיך את הרב שלא על מנת לקבל פרס**. ומי שמשמש את האדון כך הלוא אדרבה תהיה שמחתו להיות מצווה ועומד.

מקור לשמחת סיום

והנה הביאו כל הפוסקים מקור לשמחת הסיום, מדברי ה'אור זרוע' (ח"ב הלכות סוכה סימן שכ. הובא בהג' אשר"י סוכה, ספ"ד) **וזה לשונו: ובתשיעי ספק**

שמיני אנו עושין שמחת תורה, ומסיימין התורה, ומתחילין בראשית, וחתני תורה עושין סעודה לכבוד גמר תורה. ובמלכותנו בשושני"א עושים חתני תורה סעודה גמורה, ומזמנין מבני הקהל, ונותנים להם מאכלים טובים אווזות ותרנגולין.

ומצאתי עיקרו של מנהג אני המחבר יצחק בר' משה נב"ה בתחילת מדרש שיר השירים (א, ט): 'ויבוא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה'', אמר רבי יצחק מיכן שעושין סעודה לגמרה של תורה. גבי שלמה המלך כתיב (מלכים א ג, יב): 'הנה עשיתי כדבריך הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך', וכתיב (שם פסוק טו): 'ויקץ שלמה והנה חלום, ויבוא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו'. הנה כשנתן לו הקב"ה חכמה, לכבוד החכמה עשה משתה. ומיכן למד רבי יצחק, שהגומר תורה שכולה חכמה, שצריך לעשות סעודה ומשתה.

מה הראיה משמחת שלמה

ובל מתבונן ישתומם היכן מרומז שם שיש ענין לעשות סיום לגמרה של תורה, הלוא כפי הנראה היה שלמה המלך דואג שמא לא ישיג די חכמתו לדון במשפט אמת את בני ישראל, שצריך לב רחב וחכמה גדולה לדעת לכוון הדין לאמתו, כמו שנאמר (מלכים א ג, ט): 'ונתת לעבדך לב שומע, לשפוט את עמך להבין בין טוב לרע, כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה'. ובוודאי אין הכוונה שהיה שלמה מתפלל שילמדוהו תורת ה' בלילה אחד כמו מתנה מן השמים ללא עמל ויגיעה.

אלא היה מבקש חכמה ולב נכון שהם כלים ואוצרות לקבל בהם חכמת התורה, שהיא חכמת האלקים השורה בלבו ודעתו של איש הישראלי,

ואין בכלי החכמה והשכל אלא כלי ראוי ונכון ומוכן לחול בו דעת עליון, כמו שנאמר (שמות לא, ו): 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה', כך היה מתפלל שלמה לחכמה גדולה שיוכל לאצור תורה הרבה בלב, להבין משפט אמת לאשורו.

ותקוותו לא נכזבה, כי הבטיחו הקב"ה, הנה עשיתי כדברייך, הנה נתתי לך לב חכם ונבון, אשר כמוך לא היה לפניך, ואחריך לא יקום כמוך, כמו שנראה אחר כך מפורש בפסוק, שהפסוק מסיים (מלכים א ג, טו): 'ויקץ שלמה והנה חלום', וברש"י (שם): והנה הבין שחלומו אמת, שומע עוף מצפצף ומבין לשונו, כלב נובח ומבין לשונו, ויעש משתה משמחת לבו שהבין שחלומו אמת.

הנה מבואר שם, שהיתה עיקר שמחת שלמה המלך בעצם החכמה, ולא בקיום המצוה או בגמרה של תורה. ואם כן איזה ראייה יש משם שיש לעשות שמחה לגמרה של תורה. ואם להביא ראייה משלמה היה לו להביא ראייה מהשמחה הגדולה שעשה שלמה המלך בהשלמת בנין הבית, שעשה שבעת ימים חג לה' על שנשלם בנין הבית, ובאותה שנה אכלו ביום הכיפורים, כמו שנאמר שם (מ"א ח, סה): 'ויעש שלמה בעת ההיא את החג, וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת עד נחל מצרים לפני ה' אלקינו שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום'.

המתחיל במצוה אומרים לו גמור

הנה להבין הענין נקדים עוד ממדרש חכמים, וממה שיש להתבונן בדבריהם, אולי כאשר נשקיף על כלל הדברים גם יחד נראה אור, והוא מה שאמרו במדרש תנחומא (פרשת עקב סימן ו) על הפסוק (דברים ח, א) 'כל המצוה': אם התחלת במצוה הוי גומר את כולה, למה? אמר ר' יוחנן

כל מי שמתחיל במצוה ואחרי כן בא אחר וגמרה נקראת על שם גומרה, ממי את למד? ממשה, כיון שיצאו ישראל ממצרים מה כתיב? 'ויקח משה את עצמות יוסף' (שמות יג, יט), כל העם עוסקין בביוזה, ומשה היה מטפל בעצמות יוסף.

בא ועמד בין הארונות צעק ואמר: יוסף יוסף הגיעה השעה שהקב"ה גואל את בניו, השכינה מעכבת, ישראל וענני כבוד מעכבין לך, אם אתה מגלה את עצמך מוטב, ואם לאו אנו נקיים משבועתך, מיד נודעזע ארוננו נטלו והלך, נסתלק משה במדבר ולא נכנס לארץ, הכניסו ישראל עצמות יוסף, וקברו אותן, ותלה המצוה בהן, שנאמר (יהושע כד, לב): 'ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם', לכך אמר להם 'כל המצוה'.

אמר ר' ינאי כל המתחיל במצוה ואינו גומרה קובר אשתו ושני בניו, ממי אתה למד? מיהודה, שנאמר (בראשית לז, כו): 'ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע וגו'.' ישבו לפרוס על הפת, אמר להם: הורגים אנו את אחינו ומברכים שנאמר (תהלים י, ג): 'ובוצע ברך נאץ ה'', לכך כתיב: 'מה בצע וגו' לכו ונמכרנו לישמעאלים', ושמעו לו שהיה מלך. ואילו אמר להם להחזירו אל אביו, היו שומעין לו, אלא התחיל במצוה ולא גמרה, לפיכך המתחיל במצוה יהא גומר את כולה, כל המצוה, ע"כ.

ומאד ייפלא, האומנם גדול עווננו מנשוא של מי שמתחיל במצוה ואינה גומרה, עד שכל כך הגדיל עווננו לחייבו בדין מיתה לו לאשתו ולבניו, וכי טוב ממנו הוא זה שלא התחיל במצוה כלל, וכי טובים האחים שביקשו להמיתו מיהודה שהתחיל במצוה וביקש להצילו ולא גמרה. ועוד, שאין הנידון דומה לראיה, ששם יהודה מתחילה לא נתכוון להציל הצלה שלימה אלא למוכרו, מה שאין כן המתחיל במצוה שבמה שהתחיל לא סיים.

שמחה בהתחלת או סיום מצוה

ומצינו למשה איש האלקים, הוא מרן החתם סופר בדרשותיו בפרשת שמיני למלואים (דרוש לס"ת תקס"ו), שעמד על זה הענין וגילה נפלאות מתורת ה'. ונביא כאן דבריו בסדר וסגנון אחר כדרך שהתחלנו הדרוש כאן. והיה כל מבקש ה' ורוצה לראות דבריו כלשונם וכמתכונתם, ילך אל אהל משה, וייקחנו משם.

ותובן דבריו שם, כי ישנם שני סוגי שמחות: שמחה ראשונה - בהתחלת המצוה. ושמחה שניה - בסיום המצוה. ושני סוגי שמחות אלו אינם שלמים, כי השמחה בהתחלת מצוה יש לו לדאוג אולי לא יגמרנה או לא ידקדק כל צרכה בקיומה, והגומרה אף על פי ששמח שעלה בידו לקיים המצוה, מכל מקום כבר עבר ונגמר הדבר ואין בידו לקיימה עוד.

אולם עוד יש שמחה אחרת שהיא מושלמת מכל צד, והיא שמחת השלמת מצוה אחת אשר על ידה ועל ידי השלמתה הוא מתחיל במצוה אחרת. כגון בהשלמת בנין הבית והקמת המשכן, כי מצד אחד מצות בנין הבית הושלם על כל פרטיו ודקדוקיו והיא שמחה גדולה על קיום המצוה. ומנגד, הגדלנו והוספנו מעתה מצוות וחיובים הרבה, שמעתה אנו זוכים לקיים בבית הזה מצוות הרבה ולעשות שם כל חובותינו תמידין כסדרם, הנה שמחה זו שמחה שלימה היא מכל צד, כי היא בבחינת מצוה גוררת מצוה ושכר מצוה מצוה, כי מעתה כל שלימות המצוה, וכל מה שדקדק בה בעשותה, היא קיימת לו למן היום ההוא והלאה, לקיים בה עוד מצות הרבה.

ועל כן אמרו חז"ל (מגילה י, ב): 'ויהי ביום השמיני' - תניא אותו היום היה שמחה להקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ וכו'. והטעם שהמשילוה לשמחת בריאת שמים וארץ, כי כמו בבריאת שמים וארץ הנה מלבד עצם

השמחה בבריאתם והשלמתם, הנה מעתה החיים שיש בה הוא מעלה שמחה ורצון תמידי, כן הוא שמחת הקמת המשכן שיש בה שמחה גדולה כי מעתה ישנם שמים וארץ חדשים לעבוד בהם את ה' בהקרבת הקרבנות ועבודת הכהנים וכו'.

השמחה בהשלמת מסכתא נמשכת

ותראה מעתה שכל מקום שאמרו חכמים לשמוח הוא בדרך זה, כי מה שהיו שמחים לדעת רבה ורב יוסף בהשלמת חטיבת העצים למערכה, אינו על השלמת מצות חטיבת העצים לבד, כי בזה לבד הרי אליה וקוץ בה שנגמר הציווי, אלא עיקר השמחה הוא, על אשר מעתה יש בידינו גם כן במה להקריב קרבן נבחר ועצים מעולים לעבודת הקרבנות, והיא שמחה שלימה שאין לפניו דאגה ולא אחריה עצב.

בן ייאמר מעתה, כי שמחת השלמת מסכתא, אין היא רק שמחה על השלמת מסכת ראשונה בלבד, אלא מי שיש בידו מסכת אחת, שוב הוא קונה על ידה שלימות במסכתות אחרת, כמו שאמרו בירושלמי (ר"ה פרק ג' ה"ה): תני בשם ר' נחמיה 'היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה', דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר, כשם שהמנורה כל חוליה מעמדת את המנורה, כן כל מסכת ומסכת שופכת אור על כל התורה כולה. נמצא, שאין השמחה רק על השלמת מצוה, אלא גם על מה שיש בידו לקיים מעכשיו מצות תלמוד תורה ביתר שאת וביתר עז^א.

הערות והוספות

יוסף הצדיק לאחיו בעת שבאו אליו למצרים, ומבאר השם משמואל שלא בכל סיום של מצוה ישנו חיוב לעשות סעודת

א. ביאור נפלא בענין זה כתב ה'שם משמואל' בפרשת מקץ (תרע"ד), שם מסופר בתורה הקדושה על הסעודה שערך

המסיים מסכת ירית עלמא חדא

ובאשר שמעתי לפרש מה שאמרו בתיקוני זהר (הקדמה דף יד:) על הפסוק: 'ומצדיקי הרבים' - בה יהון - 'ככוכבים לעולם ועד', ככוכבים ודאי דלית לון חושבנא, דכל כוכבא וכוכבא אתקרי עלמא יחידא, ודא הוא 'ועלמות אין מספר', ואלין עלמות אל תקרי עלמות אלא עולמות, ובגין דצדיקייא אינון ככוכבים, וכל חד אית ליה כוכב, בגין דא אוקמוהו קדמאין כל צדיק וצדיק אית ליה עולם בפני עצמו, וכל מאן דזכה להלכה חד, ירית

הערות והוספות

בכל שבת נשלמה הבריאה ע"כ באה בו הסעודה. וכן נמי ה' כאשר ראה יוסף אתם את בנימין הנה נשלמו יחד י"ב השבטים, כולם צדיקים אהובי עליון, והוא פועל דמיוני על העתיד שיקבצו בני ישראל ובני יהודה יחדיו ויעלו מן הארץ כי גדול יום יזרעאל, הרי שהקיבוץ יהי עוד בגלות ומשם יעלו כולם יחדיו, וזה יהי גמר וחותרם הבריאה, כי י"ב השבטים הם כנגד י"ב מזלות ובמדרש (ריש פ' שמות) שהשבטים הם תקרתו של עולם, וע"כ כאשר נקבצו יחדיו באה הסעודה כמו סעודת שבת לחותרם הבריאה.

ולפי האמור יש ליתן טעם מה שלא תקנו בחנוכה סעודה אלא היא רשות. כי לכאורה צריך להבין לפי הדברים הנ"ל למה לא תקנו סעודה בברית מילה שהרי היא השלמותו וגמר צורתו של האדם, ועוד הרי אמרו ז"ל שנרמזה סעודת ברית מילה

מזוה, אלא רק במצוה שעם עשייתו נשלמת תכליתו, אבל במצוה שעדיין לא באה אל תכליתו אין חיוב לעשות סעודה כי אם סעודת הרשות, וזה לשונו:

ועוד יש לומר, דהנה צריך להבין עיקר הסעודה למה היתה באה. ונראה דהוא כענין שאמרו ז"ל (רבה שיה"ש וקהלת) שעושין סעודה לגמרה של תורה ובש"ס שבת (ק"ח ב) תיתי לי דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן, כי הסעודה באה על גמר של דבר וכל מסכתא מטרוניתא אידי לגרמא. וכן סעודת נשואין על שנגמרה ונשלמה צורת האדם דזכר ונקבה בראם. וכן לדעתי זהו הענין של סעודת שבת, שכמו אז ה' גמר וחותרם הבריאה, כמ"ש ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, כמו כן בכל שבת, כבש"ס תענית (כ"ז ב) שלא היו מתעניין ביום א' מפני שהוא שלישי ליצירה, ובאשר

עלמא חד, כל שכן מאן דזכה למסכתא חדא או לתרין או לשתיין, דאתמר בהון 'ששים המה מלכות'.

דלכאורה אין לזה הבנה, מה הכוונה שמי שלומד מסכת אחת קונה עולם אחד, מה משמעות מבטא זה הענין שירש עולם מלא.

אלא ביאור הדבר, כאשר ידוע שעולם הוא מלשון העלמה, שהקב"ה מסתיר עצמו ומעלים את אורו, ועל ידי התורה האדם מגלה אור הוי' בבריא. נמצא שכל הלומד דבר שלם מן התורה, הלכה אחת או ענין אחד ומסכת אחת בשלמות, הוא מגלה לפניו עולם חדש, עולם רוחני, שמציאות ה' נגלה יותר ממה שהיה רואה מקודם, והוא כמו שמתגלה לפניו עולם חדש. **שלא הכירו עד עתה.**

הערות והוספות

גללו את האבן מעל פי הבאר והמוון והלב יצאו לחירות, ומעתה יכולין לעבוד עבודת הקודש בחיות והתלהבות ביתר שאת, וכן נתעורר ענין זה בכל חנוכה שמעתה כל הרוצה לקבל עליו מהיום והלאה הנה הפתח פתוח לפניו, ומ"מ עדיין אין חירות זו התכלית אלא העבודה שאח"כ והיא רק כעין מילת הגוף הכנה למילת הלב, ע"כ לא תקנו בו סעודה כמו שלא תקנו בברית מילה, ואינו דומה לפורים שהיתה הצלת הגופין ודבר זה נשלם שהשיגו חיים חדשים, ע"כ תקנו סעודה, אבל לא בחנוכה. ומומוצא הדברים שהסעודה היא רשות וכמו סעודת ברית מילה.

בתורה ביום הגמל את יצחק, ולמה לא תקנו כן לדורות. אך יש לומר שמילה איננה השלמה לגמרי אלא הכנה למילת הלב, וגמר ענין מילה הוא בשמירת הברית ומילת הלב, וע"כ ביצחק שדרשו ג"כ מפסוק זה שנגמל מיצה"ר א"כ אצלו היו מילת הגוף ומילת הלב יחד, וע"כ אז באה הסעודה אבל לא כן לדורות, ומ"מ באשר היא גמר הכנה היא רשות והעושה הוא מצוה. ובזה יובן ענין חנוכה מה שלא תקנו סעודה, שנצוה היונים עדיין אינו נחשב גמר, כי היונים היו כמו אבן מונחת על לב ישראל וטמטמו את המחשבות והרעיונות, וזהו הענין שטמאו כל השמנים שבהיכל, ובנצחם את היונים

ומעתה כל תורה ועבודה שהוא עושה יש להם פנים אחרות, וכל מסכת ומסכת הנלמדת אינה לעצמה, אלא משקיפה על כל מציאותו, ומשנה את כל מראה עולמו מעתה ולנצח נצחים, וזה עיקר השמחה של סיום מסכת, שלא זו בלבד שהשלים מצות לימוד ענין אחד, אלא מעתה יש לו בה ועל ידה תורה אחרת בכל מה שילמד מעתה והלאה.

למה נענש מי שהתחיל במצוה ולא השלימה

ויש לפרש שזה גם ענין שאמרו: כל המתחיל במצוה ואינה גומרה, קובר אשתו ובניו, שהוא גם מטעם זה, שכשם שע"י אשה ובנים יש המשך לכל מציאותו, והקובר אשתו ובניו רח"ל השחית המשכת זרעו לעולמים. כן המתחיל במצוה ואינה גומרה, השחית המעלה שהיה יכול להשיג על ידי השלמת המצוה, להמשיך על ידה עוד ועוד מצוות ועליות רוחניות. כי באמת בכל השלמת מצוה האדם קונה על ידה קומה שלימה, והיא משקיפה על כל מציאותו להיות מעתה כל קיום התורה והמצוות שלו במעלה אחרת, ועל כן מי שלא השלים המצוה כאילו קובר וכו'.

ובזה מובן מה שהביאו ראייה משלמה המלך לעשות שמחה לגמרה של תורה, כי עיקר שמחת שלמה היה במה שלא נטה אחר נטיית הלב, ולא ביקש מעם ה' אלא חכמה ואמת לשפוט את ישראל בקו הצדק, ועל ידי זה זכה לחכמה נפלאה, ומעתה כל תורתו וכל השגתו תהיה במעלה אחרת, שיש בידו כלים להגדיל תורה ולהאדירה מכאן ולהבא, זה היה עיקר שמחת שלמה, ועל כן עשה משתה ושמחה על קיום מצוה אחד, ומאידך שהרי על ידה זכה למעלה נפלאה המשקיפה על כל עבודת ה' שלו שיהיה במדרגה אחרת מעולה מאין כמוה, והוא גם עיקר השמחה לגמרה של תורה כמו שאמרנו.

הכנה לימי הדין

ארבעים יום קודם

ט"ז אב מתחילין ימי ההכנה לקראת ראש השנה ויום הכפורים

כ"ה אלול התחיל בריאת העולם

אֵתָא במתניתין (תענית כו:), לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, בטעם הדבר למה לא קבעו חמשה עשר באב ליום טוב מביאה הגמרא כמה וכמה מאורעות שאירעו ביום זה, ובגיננו קבעוהו ליוםא טבא, יחד עם זאת מצאנו בספרי המפרשים (בן יהוידע תענית ל: בשם גבורות ארי), שיום זה הוא יום זכאי מחמת עצמו, ומשום הכי סיבב מסבב כל הסיבות שיארעו כל המאורעות הללו דייקא ביום זה, כי מגלגלין זכות ליום זכאי, ואכן רבותינו הק' הפליגו מאד בגודל קדושת היום, וכפי שיתבאר להלן.

הנה דבר זה ידוע שנחלקו התנאים הקדושים אימתי נברא העולם (ראש השנה ח.), רבי אליעזר סבר בתשרי נברא העולם, ורבי יהושע סבר בניסן נברא העולם, והגם שבדרך כלל הלכה כרבי יהושע, מכל מקום בתפלת ראש

השנה אנו אומרים זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, כדעת רבי אליעזר שבתשרי נברא העולם, וראש השנה הוא יום תחילת מעשי בריאת העולם (ראש השנה כז.)^נ.

אם כי כבר נתבאר במדרש (ויקרא רבה כט, א), ואף הביאו התוספות במסכת ראש השנה (ח. ד"ה לתקופות), שאין הכונה שבראש השנה התחיל הקב"ה לברוא את העולם, אלא היום הראשון למעשה בראשית היה כמה ימים לפני כן, בכ"ה אלול, ובראש השנה – שהוא יום השישי ליצירה – אז ברא הקב"ה את אדם הראשון².

ומבואר בספרים הקדושים (של"ה הק' תולדות אדם פתיחה, חידושי אגדות מהרש"א ראש השנה כז.) שאף על פי כן נקרא ראש השנה זה היום תחילת מעשיך, מאחר שאדם הראשון הוא תכלית הבריאה שבעבורו נברא הכל, לפיכך נקרא יום יצירתו תחילת מעשיך, כי רק עתה נברא התכלית של כל הבריאה.

הערות והוספות

העולם, וגם רבינו תם מוסיף שאלו ואלו דברי אלקים חיים, ואיכא למימר דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן.

ב. כתב הר"ן בחידושיו (ראש השנה טז.), שהיות ולשיטת רבי אליעזר נברא העולם בתשרי, ותחילת הבריאה הייתה בכ"ה אלול, לפיכך נהגו בברצלונו ובכל גלילותיה להשכים באשמורת הבוקר בכ"ה באלול.

א. אכן רבינו תם סובר (תוס' ר"ה כז. ד"ה כמאן מצלינן) שהלכה כרבי יהושע דבניסן נברא העולם, ומה שתקנו חכמינו לומר זה היום תחילת מעשיך, לאו על בריאת העולם קאי, אלא על תחילת הדין, שבראש השנה דנים את העולם אם יתקיים אם לאו, ושפיר שייך לומר בו זה היום תחילת מעשיך. אולם הרבה סוברים כפשטות הגמרא, שבמחלוקת זו הלכה כרבי אליעזר ובתשרי נברא

ט"ו אב - ארבעים יום קודם היצירה

לפי חשבון זה, שתחילת היצירה היתה בכ"ה אלול, נמצא שארבעים יום קודם לכן הוא ט"ו אב, ומבואר בספרים הקדושים (קדושת לוי ליקוטים, זרע קודש לט"ו אב, בני יששכר מאמרי חודש תמוז - אב מאמר ד - בתולה במחול) שלא בכדי הוא, אלא ענין גדול ונורא טמון בזה.

דהנה איתא בגמרא (סוטה ב. וסנהדרין כב.), **ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, וכשם שבכל בריה ובריה מכינים לו זיווגו ארבעים יום קודם יצירתו, כמו כן ארבעים יום לפני בריאת העולם עלה אצל הבורא יתברך שמו התענוג והשעשועים אשר עתיד להיות לו מעם בני ישראל, ומכח תענוג זה עלה הרצון לפניו לברוא את העולם, למען הקים שם את עם קרובו שיהיו לו כנסת ישראל כלה קרואה בנעימה.**

וזהו כענין התנאים שעושין החתן והכלה לפני אירוסין וקידושין, אשר כידוע, כל מה שאנו עושין בקידושין הוא כדוגמת הקשר בין קודשא בריך הוא וכנסת ישראל, אשר כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך^ג.

הערות והוספות

ג. דבר זה ידוע שכנסת ישראל חשובה ככלה לפני הקב"ה, וכן הוא הלשון **במדרש** (מדרש שיר השירים ד, א): מה יפו דודיך אחותי כלה, ר' ברכיה ור' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן אמר בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה, שיתא הכא, וארבעה בנביאים. שיתא הכא - 'אתי מלבנון כלה' (שיר השירים ד, ח), 'לבבתי אחותי כלה' (שם ד, ט), 'מה יפו דודיך אחותי כלה' (שם, ד, י), 'תטופנה שפתותיך כלה' (שם, ד, יא), 'גן נעול אחותי כלה' (שם, ד, יב), 'באתי לגני אחותי כלה' (שם, ה, א), הא שיתא. וארבעה בנביאים - 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה' (ירמיה ז, לד), 'וככלה תעדה כליה' (ישעיה סא, י), 'ותקשרים ככלה' (שם מט, יח), 'ומשוש חתן על כלה' (שם סב, ה).

וראה עוד **במכילתא** (מסכתא דבחדש פרשה ג) שבזמן מתן תורה יצא הקב"ה

ג. דבר זה ידוע שכנסת ישראל חשובה ככלה לפני הקב"ה, וכן הוא הלשון **במדרש** (מדרש שיר השירים ד, א): מה יפו דודיך אחותי כלה, ר' ברכיה ור' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן אמר בעשרה מקומות נקראו ישראל כלה, שיתא הכא, וארבעה בנביאים. שיתא הכא - 'אתי מלבנון כלה' (שיר השירים ד, ח), 'לבבתי אחותי כלה' (שם ד, ט), 'מה יפו דודיך אחותי כלה' (שם, ד, י), 'תטופנה שפתותיך כלה' (שם, ד, יא), 'גן נעול אחותי כלה' (שם, ד, יב), 'באתי לגני אחותי כלה' (שם, ה, א), הא שיתא. וארבעה בנביאים - 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה' (ירמיה ז, לד), 'וככלה תעדה כליה' (ישעיה סא, י), 'ותקשרים ככלה' (שם מט, יח), 'ומשוש חתן על כלה' (שם סב, ה).

ארבעים יום להתכונן לראש השנה

ובכתב בספר בני יששכר (שם), שהיות וחמשה עשר באב הוא ארבעים יום קודם יצירת העולם, לפיכך הוא התחלת הארה מן ימי המשפט הבאים עלינו לטובה, והגם שהשלמת יצירת האדם היה בראש השנה שהוא יום הדין, אבל ראשית המחשבה לברוא את האדם ולהעמיד על ידו את כנסת ישראל היה בחמשה עשר באב, וכלשון קדשו, שאז נתהווה החיתון לעורר היחוד הקדוש אשר ישראל עלו במחשבה, ולכן כבר ביום זה מתחיל הארת ימי המשפט של ראש השנה, שאז נשלמה היצירה.

כיוצא בזה אמר הרה"ק החידושי הרי"מ מגור זי"ע בשם הרבי מלובלין זי"ע (שיח שרפי קודש ט"ו אב), שט"ו באב הוא ארבעים יום קודם כ"ה אלול שבו התחיל הקב"ה לברוא את העולם, וביום זה מתחיל ההכנה לקראת ראש השנה הבא עלינו לטובה.

ומוסיף הישמח ישראל (פרשת עקב - ג) דבר נפלא, שלכן ארבעים יום הכנה מחמשה עשר באב עד כ"ה אלול, כי בכדי להתכונן עצמו לקראת הימים הנוראים צריך קודם כל לתקן את המדות הרעות, וכבר נודע מן הספרים הקדושים שהזמן הנדרש לשנות הטבע הוא ארבעים יום, ועל ידי

הערות והוספות

(יז). אמר ר' יוסי, יהודה היה דורש, ויאמר ה' מסיני בא, אל תקרא כן, אלא ה' לסיני בא, ליתן תורה לישראל או אינו אומר כן, אלא ה' מסיני בא, לקבל את ישראל, כחן זה שהוא יוצא לקראת כלה.

לקראת כנסת ישראל כחתן היוצא לקראת כלה, ומבואר בספרים הקדושים שבמעמד הר סיני קידש הקב"ה את בני ישראל על ידי חופה וקידושין, וזה לשון המכילתא: ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה (שמות יט,

שבאלו הימים יִטָּה את מידותיו לטוב, יוכל לזכות אחר כך ליראת ה' בימים הנוראים הבאים עלינו לטובה.

ובפי שכתב לנו הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע (צעטיל קטן אות טז), האדם לא נברא בעולם רק לשבר את הטבע... כגון מי שנולד בטבע של עקשנות ישבר את טבעו מ' יום רצופים לעשות דוקא להיפך ממה שיעלה במחשבתו, וכן מי שבטבע עצל ירגיל את עצמו מ' יום רצופים לעשות כל דבר בזריזות... וכן מי שטבעו ביישן מהחלק של בושה רעה ירגיל את עצמו מ' יום להתפלל דוקא בקול רם וכח תנועת אבריו, ולקיים (תהלים לה, י) 'כל עצמותי תאמרנה' ולברך על התורה בקול רם עד שיעזרוהו מן השמים להסיר הבושה הרעה ממנו.

כי הרגל של כל דבר נעשה שלטון, וכן מי שטבעו אינו מתמיד בלימודו ירגיל את עצמו גם כן מ' יום וילמוד יותר מהרגל שלו, ויסתכל בכל פעם קודם הלימוד בצעטיל קטן שלי, ומשם ואילך מן השמים יעזרוהו להיות מוסיף והולך בשבירת מדות הרעות עד תומם.

נ"ה ימים מט"ו אב ועד יום הכפורים

ובשם שמונים ארבעים יום מט"ו אב עד תחילת יצירת העולם בכ"ה אלול, כך מונים גם נ"ה ימים עד יום הכפורים, שבעוד חמשים וחמשה ימים מט"ו אב יחול היום הקדוש והנשגב של יום הכפורים, ואלו הנ"ה ימים משמשים כהכנה דרבה לקראת אותו הזמן עליו אמר הקב"ה (ויקרא טז, ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'.

ובתב הרה"ק רבי אהרן מזיטאמיר זי"ע (תולדות אהרן - ליקוטים חדשים אות ו), שלא ברא השי"ת את עולמו אלא בשביל שנקבל את אלקותו יתברך

ונמליכו עלינו, ולמען נקיים את התורה הקדושה באמת ובתמים. אמנם בראותו יתברך שבכל ימות השנה נרפים אנו מן העבודה, וכל עצמינו הולכים אחר שרירות לבנו הרע, על כן ברוב רחמיו וחסדיו הגדיל לנו עשות חסד, ונתן לנו זמן קצוב שנשוב אליו יתברך בכל לב ונפש ומאוד, זהו חודש אלול שאז ימי רחמים ורצון לקבל השבים בתשובה לפני יתברך.

אמנם ידוע שהתחלת ימי התשובה הוא מט"ו באב עד יום הכיפורים שהם נ"ה ימים, ובנ"ה ימים אלו צריך האדם לשוב אליו יתברך, ולהאמין באמונה שלמה באלקותו יתברך שהוא אחד יחיד מיוחד באמיתות האחדות, ולהתחיל עשות תשובה על כל השנה ועל כל שנותיו שעברו, ואין להמתין עד חודש אלול, אלא כבר בט"ו אב יתחיל עם עבודת התשובה.

בזה מבאר מה שאמרו חז"ל שאמרו במסכת ברכות (סא.) אחורי ארי ולא אחורי אשה, דהנה כל חודש יש לו פנים ואחור, חציו הראשון של החודש הוא פנים, וחציו השני הוא אחור, וזהו שאמרו אחורי ארי ולא אחורי אשה, שצריך להתחיל בעבודת התשובה כבר בט"ו אב שהוא אחורי ארי, כי בו מתחיל האחור של חודש אב שמזלו אריה, ולא אחורי אשה, שלא ימתין להתעורר בחציו השני של חודש אלול שמזלו בתולה.

ולבן צריך להתאמץ מאד שלא ילך לבטלה שום רגע מט"ו באב עד יום הכפורים לבטלה ח"ו, כי בכל רגע יכול האדם לתקן כל מה שקלקל כל ימות השנה. ואף התורה והתפלה ושאר המצות והמדות של כל ימות השנה עכשיו נתקנו ונתעלו, לפי שהם ימי רחמים ורצון.

ימים טובים לישראל מט"ו אב ועד יום הכפורים

בזה אנו באים לביאור המאמר (תענית כו.) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, כי בחמשה עשר באב נפתחין ימי

הכנה שהולכים ונשלמים עד יום הכפורים, בו מוחל הקב"ה לעוונותיהם של ישראל ואומר להם סלחתי כדברך, ולכן אמרו שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן, בנות ירושלים היינו נשמות ישראל יוצאות בבגדי לבן, שכל תורתם ותפלתם ושאר המצוות מכל השנה נתלבנו ע"י תשובתם הרמה שנעשה בימי רצון אלו, ונעשה מהם לבושים לבנים וזכים להנשמה קדישא.

ובך היו אומרות, בחור - היינו אתה ישראל עם קדושו כי כך בחר ה', שא נא עיניך - שא עיניך בהתעלות הק' ואל תשפיל אותם בעיני ארציות ח"ו, וראה מה אתה בורר לך - שתהיה בוחר בא-ל אמת גדול ונורא אחד יחיד מיוחד יתברך ויתעלה. אל תתן עיניך בנוי עולם הזה, כי מה תענה ליום הדין ובודאי תתחרט באחרונה.

ואל תאמר הנה כבר מילאתי כרסי בתורה ומצוות ודי לי במדרגה של עכשיו, אלא תמיד צריך כל איש ישראל להיות מוסיף והולך בתורה ועבודת השי"ת, בבחינת אוהב מצוות לא ישבע מצוות (ויקרא רבה כב, ב), ולכן אומרים לו תן עיניך במשפחה, המשפחה ממנו חוצבת, הלא המה האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, כמו שהם עבדו את הבורא יתברך שמו במסירות נפש והוסיפו תמיד בעבודת ה', כמו כן בניהם אחריהם צריכים אף המה להתייגע ולהוסיף תמיד בתורה ומצוות.

ובפי שאמרו רבותינו (תנא דבי אליהו רבה - פרק כה), שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב שלא קנו האבות העולם הזה והעולם הבא אלא בשביל מעשיהם הטובים ותלמוד תורה.^ד

הערות והוספות

ד. וראה מה שכתב הרב החיד"א ז"ל (לב דוד פרק כ"ה), שלעולם אין לו לאדם להסתפק בתורה ובמצוות שבידו, אלא תמיד יתבונן על מי שלמעלה ממנו ויבקש

החילוק בין ט"ו באב לט"ו בשבט

אכן באותו מדה שחמשה עשר באב משמש כהכנה דרבה לקראת חודש תשרי, מאחר שהוא ארבעים יום קודם תחילת היצירה לשיטת רבי אליעזר שבתשרי נברא העולם, כמו כן ביום ט"ו בשבט מתחיל ההכנה לחודש ניסן, היות ולשיטת רבי יהושע נברא העולם בניסן, ובט"ו בשבט מתחילין הארבעים יום קודם תחילת היצירה שלשיטה זו היתה בכ"ה אדר, ולעולם אלו ואלו דברי אלקים חיים, כפי שכתב בספר קדושת לוי (ליקוטים), ובאמת אנן פסקינן כשני המאן דאמרים, וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט.

הערות והוספות

וזהו שאמר 'אורח חיים', כלומר ללמוד אורח חיים בתורה ובמצות, 'למעלה למשכיל', צריך להסתכל למעלה ממנו, וזהו שאמר למעלה, ההסתכלות למעלה הימנו למי שהוא משכיל. אמנם במילי דעוה"ז, 'למען סור משאול', צריך להסתכל מטה, כי ישמח במה שיש לו, ישר יחזה כי יש יותר עני. וכמ"ש בנדרים דף נ' דאמר רבי עקיבא לדביתו חזי האי גברא דאפילו תבנא לית ליה.

וכבר אתנח סימנא 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת' (דברים ד, ט), כלומר במילי דשמיא לעבודת ה' ועסק התורה, 'ממעל', יש להסתכל ממעל לו, כדי להוסיף יום יום לעשות נחת רוח ליוצרו. 'ועל הארץ', עניני הגוף, 'מתחת', יש לראות יותר שפל ממנו, ובזה יעשה שלום לו.

להשיג כמותו, רק בענייני גשמיות יסתפק במה שיש לו, ואדרבה, יסתכל על מי שלמטה ממנו ויש לו פחות קניינים ממנו, וזה לשונו:

פירשו הראשונים פסוק (משלי טו, כד) 'אורח חיים למעלה למשכיל' למען סור משאול מטה'. כי הנה בעניני היראה והחכמה ועבודת ה', תמיד יסתכל למעלה ממנו, וראה יראה לגדול ממנו וילמד סדר עבודה, כל שישנו בלמידה לתורה ולתעודה, אשר לו יעדה, ישקוד על דלתותיו, וישם כל מעייניו לעבוד ה' וסדר הלימוד, וכן יוסיף תמיד. אבל בעניני וקניני העולם הזה, כל שבידו יהיה חשוב הרבה בעיניו, ובעיניו יראה כי יש דל והלך למטה ממנו, וישמח בחלקו.

אלא שבכל זאת מצאנו חילוק בין שניהם, כי בחמשה עשר בשבט נהגו להרבות בו בסעודה קצת ובכל מיני פירות השדה, ואילו בחמשה עשר באב לא מצאנו כלל שעושיין עסק מסעודות וכיוצא בזה, גם הצדיקים שנהגו לערוך את שולחנם הטהור בחמשה עשר בשבט יחד עם צאן מרעיתם, לא נהגו כן בחמשה עשר באב, וצריך לדעת מה נשתנה זה מזה, הלא שניהם ענין אחד.

אלא היה אומר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורה זי"ע (עירין קדישין השלם ח"א) שהחילוק פשוט מאד, חמשה עשר בשבט הוא הכנה לחדש ניסן וחג הפסח שכל מצוותו באכילה, קרבן פסח, מצה, מרור, ארבע כוסות, לכן גם ההכנה לזה נעשה על ידי מידי דאכילה, מה שאין כן חמשה עשר באב הוא הכנה לירח האיתנים חודש תשרי שכל ענינה תשובה ותיקון המעשים, וכשם שיום הכפורים אינו זמן של אכילה, כמו כן ההכנה לזה בחמשה עשר באב אף הוא אינו על ידי ריבוי אכילה ושתייה, כי אם דווקא על ידי הוספה בתורה ובמצוות, כמו שאמרו חז"ל (תענית ל:) מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, שמיום זה צריך לאומץ בתורה ועבודה ובזכות זה נצא זכאים בדין⁷.

הערות והוספות

הכלים, "מה יום מיומיום? נשאל ר' מענדליי?" ש"ץ של ראש השנה ויום הכפורים, ענה ר' מענדלי, חייב להתכונן מט"ו באב עם לימוד שיעור גמרא בכל יום, ואנוכי מפני טרחת הדרך נמנעתי יום אחד מללמוד ומתיירא אני לגשת לעבודה הק' ללא הכנה מתאימה.

ה. על הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימנוב זי"ע (קונטרס דרך המלך - ירח האיתנים), שבתקופת היותו תלמיד הרבי ר' אלימלך מליזענסק זיע"א היה נוהג לעבור לפני התיבה בתפילת שחרית של ראש השנה בכל שנה. באחת השנים לא ניגש לתפילה, חפשוהו החסידים עד שמצאוהו נחבא אל

חמשה עשר באב - כתיבה וחתימה טובה

הנה כי כן מצאנו בספרי הקדמונים, שכבר ביום זה מתחילים ההכנות לקראת ימי הדין הבאים עלינו לטובה, כמו שכתב השל"ה הק' (ראש השנה פרק נר מצוה אות ב) בשם המהרי"ל (הלכות ימים נוראים), שאותן בני אדם שמתעניין ארבעים יום קודם יום כפורים, יקדימו להתחיל מט"ו באב ואילך, אם כי ביום ט"ו אב בעצמו לא יתענו, מחמת שיום טוב הוא, כמו כן לא יתענו בשבתות ובראש השנה גופא.

ואכן חסידים ואנשי מעשה נהגו לברך בכתיבה וחתימה טובה החל מהיום הזה, רמז נאה על כך כתב בספר שער יששכר להרה"ק ממונקאטש זי"ע, כי "חמשה עשר באב" עולה מכוון כמנין "כתיבה וחתימה טובה", ויעזור השי"ת שנזכה לנהל הימים הללו בתורה ותשובה ותיקון המעשים, שנזכה להגיע לקראת ימי הדין זכים ומצוחצחים כדבעי, והתולה ארץ על בלימה, ייטיב לנו החתימה, אמן ואמן.

שבת מנוחה

יום שמחות הוא

ט"ז אב נקבע ליום טוב בתוך אבל אהרן היות שחל בשבת קודש

יום שכלו בו מתי מדבר

אמרו רבותינו ז"ל במתניתין (תענית כו:), לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, בגמרא (שם ל:) הביאו כמה טעמים למה קבעו יום זה ליום טוב, ואחד מהם הוא משום שבאותו היום כלו מתי מדבר וחזר הדיבור למשה רבינו.

שלאחר חטא המרגלים נגזר מיתה על כל בני הדור ההוא, מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה, שש מאות אלף איש במספרם, אם כי לא מתו כולם בפעם אחת אלא בהדרגה, שבכל שנה ושנה בערב תשעה באב היה משה רבינו מוציא כרוז בכל המחנה ואומר צאו לחפור, והיו יוצאין וחופרין קברות וישנין בהן, לשחרית היה שוב מוציא כרוז ואומר יבדלו החיים מן המתים, והיו כל החיים יוצאים מן הקברים, מלבד חמשה עשר אלף איש שמתו ונשארו לשכב בקבר.

כך היה מדי שנה בשנה עד שנת הארבעים, גם אז נכנסו לליל תשעה באב אל הקברים אשר חפרו, אולם מה מאד השתוממו בבוקר כאשר ראו שאפילו אחד מהם לא נעדר, כולם כאחד יצאו מקבריהם ללא שום פגע,

בתחילה חשבו שמא טעו בחשבון הימים ובאמת עוד לא הגיע תשעה באב, לכן נכנסו אל קבריהם גם בלילה שלאחר מכן, ושוב עשו כן עוד לילה ועוד לילה עד שהגיע ליל חמשה עשר באב, שאז ראו את הלבנה במילואה וידעו בבירור שכבר עבר תשעה באב ובטלה גזירת מיתה, לפיכך עשו יום חמשה עשר באב למשתה ושמחה ויום טוב.

במהות ביטול גזירת מיתה ביום זה נחלקו מפרשי הש"ס, לפי דעת **הרשב"ם** (כפי שהובא בתוס' בבא בתרא קכא. ד"ה יום שכלו) כבר כלו למות בשנה שלפי כן, שאז מתו כל הנותרים שהיו בכלל הגזירה, אלא שהם לא הרגישו בזה ובטעות חשבו שגם השנה צריכים למות, עד שהגיע חמשה עשר באב וראו שאף אחד לא מת, אז הבינו כי הגזירה חלפה ועברה לה, ובאותו היום חזר הדיבור למשה רבינו ביחוד וחיבה כמו שהיה לפני החטא, ומשום הכי קבעו יום זה ליום טוב^א.

ואילו רבינו תם סבר (שם בתוס') שבשנה זו עדיין לא נשלמה הגזירה, ואליבא דאמת היו צריכים למות גם בשנה זו החלק האחרון של דור המדבר,

הערות והוספות

ומתרץ התוס', דאין הכי נמי שכבר נסתיימה הגזירה בשנה שלפני כן, אבל היות שלפי חשבונם טעו לחשוב שהגזירה בתוקפה, לפיכך היו כל אותו השנה בעצבות, ואין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות. כפי שמצינו גבי יעקב, שלא שרתה עליו שכינה כל אותם ימים שנתאבל על יוסף. ולכן, כל ימי אבלותן של ישראל לא חזר הדיבור עד חמשה עשר באב שנודע להם כי חלפה הגזירה.

א. התוס' מקשה, שלפי דעה זו שכבר תמו דור המדבר למות בשנה הקודמת, למה לא חזר הדיבור למשה רבינו עד חמשה עשר באב בשנה שלאחר מכן, הלא כל הטעם שנסתלק ממנו הדיבור הוא משום שמשך שנות הגזירה היו ישראל נזופים, ואין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל, אבל לפי דעה זו כבר נסתיימה הנזיפה בשנה שלפני כן ולמה אם כן התממה הדיבור למשה רבינו יותר משנה.

אלא שלבסוף ריחם עליהם הקב"ה ולא מתו, ומתוך השמחה על ביטול הגזירה עשו יום זה לשמחה ויום טוב.

לכל אשר יקראהו באמת

ואנב אורחא יש לעיין מפני מה ניצולו רק אלו שהיו צריכים למות בשנה האחרונה, למה בשנים הקודמות לא זכו לנס כזה, והתירוץ הוא, שבכל השנים קודם שנכנסו לשכב בקבריהם התפללו כולם שיזכו להישאר בחיים ולא ימותו, אלא שעדיין לא היה זה תפילה בשלמות, כי סוף כל סוף ידעו שרק חלק מהם אמורים למות ואילו השאר יוצאים מקבריהם, ובעומק הלב סמך כל אחד מהם שהוא נמצא בין כת החיים.

אבל בשנה האחרונה נותר רק השארית האחרונה מדור המדבר, הם ידעו היטב שכלתה אליהם הרעה ועתה הגיע זמנם למות לאחר שכולם כבר מתו בשנים הקודמות, לפיכך התפללו באמת וממעמקי קירות לבם להשי"ת שיציל אותם מגזר דינם, כי הפעם לא נותר להם על מה להישען מלבד על אבינו שבשמים.

הלכך זכו שנשמעה תפלתם והתבטל גזר דינם, כי בזמן שהאדם מכיר באמת שאין שום עצה ואין תבונה מלבד להשליך על ה' יהבו, אז זוכה שתישמע תפלתו במרומים ותתקבל ברצון, כמו שהיה אצל שארית הפליטה מדור המדבר שנשמעה תפלתם וזכו להינצל ממוות לחיים ומאפילה לאורה³.

הערות והוספות

מספרת הגמרא (יומא נג:) שהכהן הגדול עת אשר יצא מבית קדשי הקדשים ביום הכיפורים היה מתפלל "ולא תכנס לפניך

ב. ביאור נחמד על כוחה של תפילה אמיתית מעומק הלב נאמר משמו של הגה"צ רבי שמחה זיסל מקעלעם צוק"ל,

בעת מיתת צדיקים שמחה בעליונים

ועתה אנו שבים לעיין במהות השמחה של יום ט"ו באב, כי סוף כל סוף קשה להבין היאך קבעו משתה ושמחה ביום זה, כמו כן צריך להבין למה חזר אז הדיבור למשה רבינו, הלא בראש חודש אב של אותה השנה נסתלק אהרן כהנא קדישא, ועדיין היו בני ישראל שרויים בשלושים ימי אבלות עליו, כדכתיב (במדבר כ, כט) ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל, והיאך עשו משתה ושמחה בעצם ימי האבלות על אותו צדיק וקדוש.

אכן ביערות דבש (חלק שני דרוש ד) תירץ היאך חזר הדיבור למשה רבינו בעיצומם של ימי אבלות, והלא ידוע שאין השכינה שורה מתוך

הערות והוספות

הגשם נובעת מעמקי לבבו, זוהי תפילה אמתית שאין דוגמתה, וצריכה תפילה כזו שתתקבל, על כן היה צריך הכהן הגדול להתפלל תפלה מיוחדת בכדי למנוע תפילה זו מלהתקבל.

וראה מה שכתב **במנורת המאור** (פרק ב - תפילה קריאת שמע), וזה לשונו: ובזמן שאדם קורא באמת, שהיא הכוונה, תפלתו נשמעת. שכל הקורא להקב"ה באמת הוא מכוין את לבו, וכל המתפלל לפני הקב"ה דרך עראי אינו מכוין את לבו, ואין תפלתו נשמעת, שנאמר (שנאמר קמו, יח) **קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, יכול לכל, תלמוד לומר לכל אשר יקראוהו באמת.**

תפלת עובדי דרכים", ופירש שם רש"י שהכוונה לעובדי דרכים אשר באמצע דרכם נפתחו ארובות השמים ומצאוהו שטף מים רבים, אזי נותנים לבם בתפלה אל הש"ת שיעצור את הגשמים, וביקש הכהן גדול שלא תתקבל תפלתו זו היות וכל העם צריך לגשמי הברכה.

וקשה מאוד, האם זה מה שהיה לבקש ביום הנשגב הזה ובמקום הקדוש והנורא הזה, הלא ישנם עניינים חשובים בהרבה מכך?!

אלא, מסביר הגרש"ז זצ"ל, כאשר נמצא האדם לבדו בפרשת דרכים ולפתע שוטפים אותו מטרות עוז ללא שיהיה לו שום מגן ומחסה, הרי שתפלתו לעצירת

עצבות (פסחים קיז.), וכמובן שאין לך עצבות יותר מהסתלקותו של האי צדיק וקדוש כאהרן כהנא קדישא, שכל בית ישראל הקטנים עם הגדולים נצטערו ביותר על פטירתו (רש"י במדבר כ, כט), וכשם שיש צער למטה בהאי עלמא כך יש צער למעלה בעליונים, כדאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין מו.) בשעה שאדם מצטער, שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי, קלני מזרועי.

אלא מבאר הרבי ר' יהונתן זי"ע, דמתי יש צער בעליונים בשעת מיתה, זהו רק בזמן שמת אדם סתם, אבל אבל בהסתלקות צדיקים גמורים נעשה חדוה למעלה, כי נקדש למעלה במקדש של מעלה, כמו שמצינו אצל התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי שיום הסתלקותו מכונה בזוהר הק' (ח"ג רצא:) הילולא דרשב"י, ואין כאן עצב, כי יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, ואם כן לא פסקה רוח קדשו ושכינת עוזו, לכך על מיתת דור המדבר שמתו בחטאם, היה עצב ואבלות, ולא שרתה הרוח הקדש כראוי, אבל במיתת אהרן קדוש ה', היתה חדוה למעלה, ולא פסקה רוח הקדש, אף כי למטה בכי, למעלה שמחה וחדוה, ושפיר חלה רוח הקדש והיה הדיבור למשה.

ראיה מוכחת לזה הביא מן הפסוק בשיר השירים (ג, יא), צאינה וראינה בנות ציון וגו' ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ואמרו חז"ל (תענית כו:) ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש, וכתב שם רש"י, וביום שמחת לבו - זה שמיני למילואים שנתחנך בו המשכן במדבר. וקשה, היאך יתכן לומר יום שמחת לבו על יום חנוכת המשכן, הלא באותו היום מתו נדב ואביהוא קדושי עליון, אשר ממש נשגבה מעלתם ממשה ואהרן, ועל כרחך צריך לומר דהיא נותנת, הואיל והם צדיקים וה' נקדש, יש שמחה למעלה, ולכן קרוי שמחת לבו, כן ביאר ביערות דבש.

המתאבלים בו אחור נסוגים כי יום שמחות הוא

אבל גם אם כבר התיישב לנו כיצד חזר הדיבור למשה רבינו היות שבעליונים שמחים על ביאת צדיק לעולם העליון, מכל מקום נותר לנו להבין היאך עשו בני ישראל משתה ושמחה בעצם ימי האבלות על אהרן הכהן, הלא לדידם בוודאי היה צער ואבל גדול על שנסתלק מהם האי צדיק וקדוש, ולמה לא המתינו עד יעבור ימי האבלות ואז יעשו שמחה ויום טוב.

ומישמו של הגה"צ רבי יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א שמעתי לתרץ, שבאותה שנה חל ט"ו באב בשבת קודש, וכידוע אין אבלות נוהגת בשבת, לפיכך תיכף משראו כי פסקו למות עשו אותו היום משתה ושמחה וקבעו אותו יום טוב לדורות, כי שבת קודש דוחה האבלות.

טעם שעושין סעודה בשבת שלאחר תשעה באב

לפי זה ירווח לנו עוד איזה מילתא דתמיהא, דהנה כתב הריטב"א בחידושיו (תענית כו:), אמר רבי שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים. פירוש, יום הכפורים שניתנו בו לוחות שניות, וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים, ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר ט' באב.

ונלאו הרבה למצוא הביאור בדבריו, מה השייכות בין זה שכלו מתי המדבר למות בט"ו אב לבין מה שאמר לאחר מכן ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר ט' באב, וכי משום שכלו למות בחמשה עשר באב צריך לעשות סעודה בשבת, מה השייכות בין זה לזה, אתמהא.

אולם לפי דברינו יובן על נכונה, שהרי כל הטעם שעשו אז יום טוב בחמשה עשר באב הוא רק משום שבאותה השנה חל יום זה בשבת קודש, שאילולא כן לא היו יכולים לשמוח מחמת ימי האבלות על אהרן הכהן, וזהו מה שאמר הריטב"א דמאחר שלא היו ימים טובים לישראל כט"ו אב לפיכך צריך לקבוע סעודה בשבת, כי רק בזכות יום השבת קודש נקבע יום זה למשתה ושמחה לדורות.

ספר זה מוקדש

לזכר ולעילוי נשמת בננו היקר, ילד שעשוועים,
נטע נעמנים, נפש נקי וצדיק, שלא טעם טעם חטא,

התינוק רפאל בנימין הכהן ז"ל
בן יבלחט"א הרב יעקב עקיבא שליט"א

נולד ביום שב"ק ח' אייר תשס"ב
ונלקח מאתנו בחטף במוצאי שב"ק
ג' טבת התשס"ד
והוא בן שנה ושמונה חדשים בלבד

ישמשו נא דברי תורה אלו כנר זכרון לצרור נפשו
בצרור החיים באהבה תחת כנפי השכינה ולנוח
בשלום על משכבו עדי יעמוד הכהן לאורים

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת כ"ק אדונינו מורינו ורבינו,
בוצינא קדישא עמודא דנהורא,
מנורה הטהורה, עמוד צלותהון דישראל
השריש אמונת אלוקי עולם בלבות ישראל
משירי כנה"ג, בעוז ובגבורה שפט את ישראל
הרביץ תורה לאלפים

מורנא ורבנא הקוה"ט

רבי בנימין רבינוביץ זצוקללה"ה

בן הגה"ח רבי אריה מרדכי זצוקללה"ה

חבר בי דינא רבה בעיה"ק ירושת"ו

ומנהיג קהלא קדישא "משכנות הרועים"

עלה בסערה השמימה

ראש חודש שבט תשס"ב

זכותו יגן עלינו וימליץ במרומים טוב בעדינו

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמות

זקני הגאון הצדיק
רבי לוי הכהן רבינוביץ זצוק"ל
בעל המעדני השלחן
בן הגה"ק רבן גמליאל זיע"א
נלב"ע ב' אדר תשע"ה

זקנתי הרבנית הצדקנית
מרת מיכלא איטא ע"ה
בת ר' יחיאל מאיר זצ"ל
נלב"ע י"א ניסן תשנ"ז

זקני הרה"ח רבי ישראל דוד אברהם זצ"ל
בן רבי מאיר זצ"ל
נלב"ע י"ד אדר ב' תשמ"ט

זקנתי האשה הצדקנית מרת נעכא סאסע ע"ה
בת הרב יהושע הכהן זצ"ל
נלב"ע כ"ב אדר א' תש"ס

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

זקני הגאון הגדול
רבי זונדל קרויזר זצ"ל
מח"ס אור החמה
בן הרה"צ ר' אליהו צבי זצ"ל
נלב"ע ח' אייר תשע"ד

זקנתי הרבנית הצדקנית
מרת אלטע מלכה יענטא ע"ה
בת הרה"צ רבי אהרן יעקב זצ"ל
נלב"ע ז' תשרי תשס"ה

זקני הגאון הצדיק
רבי רפאל בנימין זצ"ל
בן הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל
נלב"ע ו' אייר תשס"ב

זקנתי הרבנית הצדקנית
מרת הענא ליבא ע"ה
בת הרה"צ חיים שרגא פייבל פרנק זצ"ל
נלב"ע ה' אייר תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
האי גברא רבא
הרה"ח רבי אהרן ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע ליל שבת קודש י"ג אב תש"ע
וזוגתו האשה החשובה והצדקנית
מרת פריידא ע"ה
בת הרה"ח רבי יוסף אריה ז"ל
נלב"ע ז' אדר ב' תשס"ג
ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת
הרב יוסף בן הרב שמואל זנוויל זצ"ל
נלב"ע י' תמוז תשס"ו
וזוגתו מרת חיה הענא ע"ה
בת הרב יהודה דב ז"ל
נלב"ע כ"ד מרחשון תשנ"ג
שעסקו בצרכי ציבור באמונה כל ימי חייהם
ת. נ. צ. ב. ה.
נתרם ע"י בנם
שמואל וינצלברג וכל משפחתו